
A
000 036 841 5
UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

GROBNIK

SPIEVAO

P. A. KAZALI.



RIEČKI
Tiskarski Zavod
1863.

KUMOVOM

ZASTAVE ŽUPANIJE RIEČKE

ANKI ZMAJIĆEVOJ

VITEZICI SVETIVANSKOJ

I

JOSIPU JURJU STROSSMAYERU

VLADIKI BOSANSKOMU I SRIEMSKOMU

NA USPOMENU

DVADESETPETOGA SVIBNJA MDCCCLXII

TVORNIK.



Ravnina je, ni kraja joj nije;
Pustara je, živa duha nêma,
Živa duha, ni zelena duba;
Suhi piesak sve je obasuo.
Klija cvietak u suhome piesku,
Taj jedini sried prostora pusta;
Tanki listak stidno razavio,
Stidno stručak zraku povierio,
Ka' no čedna preplašena moma
Što se jedva tudjoj majci kaže.
Oj ti, Anko, glavita gospodjo,
Što no gojiš cvietje svakojako,
Da nu gledaj i taj cvietak mali,
Kaži pravo, tako bila zdravo!
Je l' to cvietak u svom rodu prvi,
Hoće l' drugi za njim izniknuti,
Hoće li se cvietki uzmnožiti,
Prepokriti tu pustaru gluhu,
Uresit ju cvietjem i zeleni?
Il je cvietak u svom rodu kutnji
Te mi čami na pustari gluhoj,

Te mi plače svoju bratju milu,
Što su pried njim davno izginuli,
A siemena niêsu ostavili,
Već on jadan grobove im resi,
Resi jadan a za malo časah,
Dok zažari sunce žarkovito,
Te ogori malom cvietu listke,
Te mu korjen sve do mrtva sprži,
Te za vieke utrne mu ime?

Duhnu vihar kruti iznenada,
Duhnu vihar na debelo more;
Udarilo more na valove,
A oblaci nebom utamnieli;
Kroz oblake modra munja sieva,
Pod gromovim briegovi se krše,
A od gore listje odlietalo,
A po zemlji trava polegnula.
Al tu jedri po debelom moru,
Al tu jedri jedna ladja mala,
Valovi ju do nebesah dižu,
Vihori ju do ponorah guše,
Nêma sunca, putničkog vodnika,
Nêma zviezde, putničke uprave,
Sve je nebo mrakom obuzeto,
Sve je more strahom i pogibljom;
Kud će ladja da se vrne sada,
Kud će ladja jadna i žalostna?
Oj ti, Jurju, slavna diko naša,

Što no bdiješ pute svakojake,
Da nu gledaj i tu ladju malu,
Kaži pravo, tako bio zdravo!
Je l' to ladja za smrt urišena,
Što no plovi po burnome moru,
A sad jedri da bi dojedrila,
Te pri stieni kosti ostavila?
Il je ladja da se na put sprema
Da iznadje novih utočištah,
Da bi ime svoje proslavila,
Da bi bratji lice osvietljala,
Da bi srieću svemu svietu svela?

Cviet na piesku, na rontalim ladja
Sada nam je mila domovina.
A kod cvietka gusiena s' izleže,
Te dogmiže do nižjega lištja,
Tu se vije a listom se krije,
Nebi l' miehur-gniezdo dozavila,
Pa izašla suncem i proljetjem
Zlatokrila lieptir razbludica,
Te sried pupka jajca proizniela
Da joj pupak gusiene odgoji.
A da ti je tanko razgledati
Što opahne zvierče otrovano,
Što opahne i štogod zadahne,
Sve se spari kô na vrieloj vodi,
Sve se grči i sve riezom žuti,
Jaoh gniezdo da bi dozavila!

A kod ladje stanu iznenada,
Stanu hridi sried sinjega mora,
Vihar tištje a valovi vuku,
Te na hridi nanose nam ladju;
A da vidiš i gore nevolje!
U ladji nam izdaja se krije,
Il izdaja, ili pamet slaba
Te nam želi razrušiti ladju,
Te nam želi sagraditi bolju,
Te potajno kormilom okreće,
Sve potajno da to nezna nitko,
Jeda bi ju voda nanijela
Gdie je more uzavrielo jače,
Da bi jadna dovršila tekom.
Ne daj, Anko, cvietak da uvehne!
Ne daj, Jurju, da se skrši ladja!
Pokli vam je i od Boga dano,
Da bdijete pomno uz stražane.
Ako uz to pogledate blago
I na piesan što joj jade pieva,
Što joj pieva jade i žalosti
Sve će mi se usladiti želje.
Jeda za tim bielje sunce sine,
Jeda tkogod sladje i mudrije
Prepieva nam novu radost našu,
Kojoj vi bi začetak nam bili.

PIEVANJE PRVO.



JELENPOLJE

do 1242.

I

Blago tebi polje, Jelenpolje!
Kô murava zelena ti trava,
Gusto klasje vietricom se vije
Kô valovi na jadranskom moru,
A trsje ti vinove lozice
U razbludi penje se i skače
Da prekrije stabla i busove
Divnim plaštom listja i grozdovah.
Na okolo brieg te opasuje
Da te brani od sievera ljuta
I vlažnoga juga lozolomna,
A po briezim jele i jaseni
Vitkim kitam po nebesim pliju,
Grane širu i granam se stiču,
Da te grle svukud iz okola
Kô drag kamen u prstenu zlatu.

Blagi vietri šušte im kroz grane,
Ka' no uzdah na ljuvenih ustih,
A pod hvojkam ptičice malene
Ozivlju se živahnim žuborom
Na šuštenje blaga povietarca,
A obojim gora odgovara
Otajniem žamorom samoće.
I sried polja ono vrielo malo,
Što se gubi iz pod klisurinah,
Milo žurka po sićahnu piesku
Kô da ima gostbu pričekati
Krasnih dievah, silenih junakah,
Da se raja divnog nagledaju,
Da se glasa milog naslušaju,
Što odiše gizdava priroda
Po širokom polju Jelenpolju;
Da u prsi' zaigra im srdce,
Pa pohite u kolo ljuveno,
Pa zapoje veselu popievku
Kojoj sam bi slavulj zavidio
U noćnomu premalietnom gaju.

II

To veselje niekada je bilo!
Al sad ni je kola, ni popievke,
Al sad ni je dieve, ni junaka,

Sve umuknu ka' no po sried groba!
Živa duha nećeš ugledati,
Ako ni je kakav starac siedi
Te se smuče na ubogom štapu,
Te se žuri pri moći slabahnoj,
Te se žuri u gore jelove,
Gdie su guštje, gdje strmenitije
Na Čudniću i na Kamenjaku,
Te se žuri da bi izčeznuo.
A svrće se često na tragove
Na Jelenje brdo ponosito,
Na Jelenje i dràge mu tiesne,
I od straha istom šušne grana,
Istom jače Suša zaromoni,
Ili Suša, ili Nahal hladni,
Oko zvrkne, a lice mu bliedi.
A gdie su nam liepote dievojke
Te ne plešu u lagahnom kolu?
A gdie su nam momci silnoviti
Te ne viju kolom i dievojkam?
Po crkvami liepote djevojke
Suze rone niz bijelo lice,
Boga mole da ih oslobodi
Gorke smrti, a gorje sramote.
A kupe se momci silnoviti
Kod Dragoša na glasu viteza
Da obrane milu domovinu
Ili sada, ili nikad veće!

III.

Jošte zviezde sitno kolo vode
A pokliknu vila Slovinkinja
S Dugomiera visoke planine,
Te dozivlje vojvodu Dragoša:
“ Sad ná noge, vojvoda Dragošu,
“ Zlo ga lego, a gorje ga snuo!
“ Prodre Tatar ka’ no mrki vuče
“ Niz hválinske pustare žalostne
“ Obašo je polovicu svieta,
“ A nitko ga ustavit ne može,
“ Što rad straha, a što rad izdaje.
“ Poplienio sela i gradove,
“ Od mrzloga do crnoga mora.
“ Opustoši Rusiju prostranu,
“ I ponosnu poljačku Krajinu,
“ Ungariju i Srbiju ravnu,
“ I Bugare tamo na Dunaju,
“ Svùkoliku Bosnu kamenitu,
“ Eto ti ga sada na Hrvate!
“ Ugričići sileni junaci
“ Htiedoše se složno sakupiti
“ Da se opru divljem Tatarinu,
“ I prvom ga bieše predobili;
“ Tierali ga niz to polje ravno
“ Sve do Šaja studene vodice.

" Al kod Šaja studene vodice
" Oholo ih srdce zanijelo,
" Dobivena prezru Tatarina,
" Spustaše se u razblude svake,
" Ne čuvaju ni sebe, ni kralja.
" Pa kad Tatar udre iznenada
" Poplaše se ka' no divokoze,
" Pobiegoše, crn im obraz bio!
" A pustiše Belu kralja svoga,
" Al je malo tkogod izbiegnuo
" Biesne konje divljeg Tatarina,
" Sve pogine podlo i sramotno;
" Jedva tkogod obranit se smije
" Na sried polja medju Tatarima.
" Bieži kralju glavom bez obzira
" Jeda bi se gdiegod sahranio.
" Put Poljačke konja upravio,
" Kad prispije na tu Dunaj vodu
" Odsiednuo trudan i umoran
" Leže kralju u zelenu travu
" I zaspao kô janje zaklano.
" Kralj tu spava, izdaja ne spava;
" Nego mu se vije na okolo,
" Ka' no zmija oko slavulj-gniezda,
" Blagim licem, a riečju medenom,
" Te ga vabi prieko vode hladne,
" Obećiva pomoć i obranu.
" Kralj nevini izdaji vieruje,
" Predaje se na gostničku vieru.

„Frideriko duša mu prokleta!
„Novi Juda, vojvoda Avstrijski,
„Izdao je kralja poštenoga,
„Izdao je na vieri ga tvrdoj,
„Na svom hliebu i na soli svojoj.
„Postavi ga u tamnicu tamnu,
„Te ga mori i žedjom i gladom,
„Neće kralja pustit na slobodu
„Dok ne primi odkupe bogate:
„Htie vojvoda do tri kneževine
„Na granici, na zemlji ungarskoj,
„Sve što kralju uz a se imaše
„Srebra, zlata i draga kamenja,
„A i samu odieću kraljevsku,
„Koju no je s njega sakinuo.
„Kralju daje, drugako mu nije!
„Al kad primi mite i darove
„Neće hulja da mu pomoć dade,
„Ni da svrne na Tatare vojsku
„Koju no je skoro sakupio.
„Nego siedi kuna na očeku;
„Preži kuna da mu Tatar side,
„Da porobi gornju Ungariju;
„Tad će opet izdajica stara
„Navaliti sa zapadne strane
„Da poplieni, spali i porobi
„Što ostane ljutom Tatarinu.
„Al ga neka, njegova ga čeka!
„Kada Bela Budimu se vrati,

„Što će biti za malahno vrieme,
„Vratit će mu žao za sramotu.
„Te vojvode vierolomne prsi
„Dešene su koplju hrvatskome
„Vitu koplju slavnog Frankapana;
„On mi hoće osvetiti kralja.
„To će biti kada bude, Drago!
„Sad mu niče žalost na žalosti,
„Kô zagranci na vrbovu drvu;
„Gdiegod mi se okrenuo kralju,
„Srietaju ga kô na suncu siene,
„Te svukuda on mi pomoć prosi,
„Te mi prosi pomoć u dušmana,
„U dušmana cara niemačkoga.
„Al neznade, žalostna mu majka!
„Car niemački, da ga Bog ubio!
„Tatara mu sam je dovabio,
„Da bi mirno care ostavio
„Na sieveru svoju carevinu
„Dočim slazi k ravnoj Italiji
„Suproć Papi rimskomu vladici
„S kojim no se bieše zaratio.
„Nije stalo caru do Tatarah,
„Dokle robe zemlju slavijansku,
„I dok krvcu slavijansku liju;
„No je caru do Talije stalo,
„Koja no ga mnogo uvriedila,
„Pa se hoće da osveti care.
„Hoće care i careve sluge,

“ Ali neće pravo, ni nebesa.
“ Sad on ide gnievno i oholo
“ Da pokupi pliena bogatoga,
“ Da satere slobodu taljansku,
“ Da pokolje malo i veliko,
“ Da razori gradove ponosne,
“ Da zaprieke nebi ostavile
“ Što bi moglo ustavit mu pluga,
“ Kad tu gordo soli nadposieje.
“ Uz put mu je dobra srieća bila,
“ Uz put srieća, a niz put nesrieća;
“ Jer na svrhu tu je iznašao
“ Ne što želi, veće što dostoji.
“ Osvetit će hrabri Talijanci
“ Osvetit će kuće izgorene;
“ Neće care iznijeti glave,
“ Ljuta će ga smrtca sustignuti,
“ A od boli gorke srdobolje.
“ Dali veće neg od srdobolje
“ Od tuge će crknut i žalosti.
“ Nego Bela vojnik prenesriećni,
“ Prenesriećni sa svojim jaranom,
“ Sad mi bieži sve što dalje može,
“ Do primorske kršne Dalmacije,
“ A za kraljem četa premalena
“ Izbranieh hrvatskih junakah,
“ Da bi kralju bili u pomoći,
“ Il sa kraljem da bi izginuli;
“ A za četom u potieru leti

„ Mnogi čopor skota divljačkoga
„ Bili gdiegod kralja dostignuo,
„ I rusom ga glavom razstavio.
„ Al neboj se, Drago pobratime,
„ Neboj mi se za kraljevu glavu;
„ U čas dobar on je pobiegnuo;
„ Spasit će ga mladi Dalmatinci
„ Iz Trogira, grada malenoga,
„ Grad maleni al-je junak silni;
„ I Primorci do Splieta bieloga,
„ A od Splieta sve do tvrde Klise.
„ Podvignu se jedna četa mala,
„ Četa mala po izbor junakah,
„ Svaki junak za sto Tatarinah,
„ Sačuvat će Belu čestitoga.
„ Neg ti kupi tvoju družinicu
„ Jeda tebi Bog i srieća dade
„ Da slomiješ silu tatarinsku,
„ Koja no će tuda provaliti.
„ Sastat će se na tvom Jelenpolju
„ Čoporovi iz sve Ungarije,
„ I svi tamo što se zdravo vrate
„ Iz Primorja kršne Dalmacije.
„ Na tebi je, Dragošević Mrato,
„ Da podvigneš priestol razrušeni,
„ Da izbaviš Belu kralja tvoga,
„ Da osvetiš vieru Jezusovu,
„ I krst častni i slobodu zlatnu,

„I pravednu krvcu prolivenu,
„Ili barem da pogineš i ti!" —

IV

Sluša Dragoš što mu vila kaže,
Sluša Dragoš ništa ne govori.
Suze roni niz junačko lice,
Očima je nikom poniknuo,
Gleda junak na zemljicu crnu.
Jopet ga je vila dozivala,
Ter ovako njemu govorila:
„Oj Dragošu na glasu viteže,
„Što si mi se težko razžalio
„Te me slušaš, ništa ne govoriš?
„Suze roniš niz junačko lice,
„A očima nikom poniknuo,
„Il mi gledaš kako trava raste,
„Kako listke vije u zavojke?
„Jali si se bolan prepanuo
„Od čoporah divlieg Tatarina?
„Ili ti je žao poginuti
„Za krst častni i slobodu zlatnu?" —
Žalostno joj Dragoš odgovara:
„Bog t' ubio, vilo posestrimo,
„Ta ja niêsam kakva ovčarica
„Što uzvratja po planini ovce

„ Da bi ti se junak prepanuo
„ Od čoporah divljeg Tatarina;
„ Ni ti mi je žao poginuti,
„ Za krst častni i slobodu zlatnu.
„ No kako se nebih razžalio
„ Kad ja nêmam družinice moje
„ Da slomijem silu Tatarina,
„ Da izbavim Belu kralja moga,
„ Da podvignem priestol razrušeni,
„ Da osvetim vieru Jesusovu,
„ I nevinu krvcu prolivenu,
„ Ili barem da poginem, vilo,
„ Za krst častni i slobodu zlatnu.
„ Il neznadeš, vilo posestrimo,
„ Il neznadeš, ili i nehaješ,
„ Sva je moja četa izginula
„ Pod tatarskim strielam otrovnimi
„ Braneć Zagreb kraljevskoga grada
„ Dok je Bela u njem stanovao.
„ A kada je izbiegnuo Bela
„ Da otide kršnoj Dalmaciji,
„ Štogod se je smrti uklonilo
„ Sve to jadno po gori se vuče,
„ Spava danom, a noćom putuje,
„ Trave ije, mutne vode pije,
„ Krije mi se u jelove grane,
„ Zakapa se u viline spile,
„ Zavlači se u kužne močvare,
„ Vodica im leži do grloca,

„ A nad glavam ševar i trstika,
„ Jeda bi im Bog i srieća dala
„ Da uteku iz dušmanske ruke,
„ A da spasu svoje ruse glave.
„ Odkle bi ih, vilo, sakupio?
„ A kad bi ih sakupio, vilo,
„ Što ću s njimi jadnik i kamo ću?
„ Tu nas nêma nego šaka mala,
„ Tu nas nêma jedan na tisuću!
„ Ja bih ludo izgubio glavu,
„ Družinicu priveo na klanje,
„ Koja mi je vazda vierna bila
„ U žalosti, ka' no u radosti.
„ Tko bi ljutoj sili odolio?
„ Veće ih je neg na gori lištja,
„ Veće ih je neg na nebu zviezdah,
„ Nego pieska na obalam mora! „ —
A junaku vila posestrima:
„ Neboj mi se na glasu viteže
„ I da bi ih mnogo veće bilo:
„ Gdje je junak i iz srdca snaga,
„ Divljoj sili odolieti može.
„ A ja ću ti vojsku sakupiti;
„ A njojzi ti sadružiti hoću,
„ S dobrom sriećom, a boljom namierom,
„ Dalmatinah sivih sokolovah,
„ I Slavenah po izbor junakah,
„ Što no ćeti biti u pomoći
„ I svojemu kralju čestitomu;

„ A vodi ih junak od junakah
„ Slavni kneže Baro Frankapane.
„ A i silni Šubiću Stiepane
„ Prispiet će ti sa družinom svojom,
„ Svaki od njih dobra konja jaše,
„ Na glavi mu perje i čelenka,
„ A na prsih željezni oklopi,
„ Ne boje se strielah, ni otrovi;
„ Svi će ovi složno vojevati,
„ S tobom će se vierno održati
„ Il na srieću, ili na nesrieću.
„ Nu i tada, mili pobratime,
„ Kad ti budem vojsku sakupila,
„ I tad će vas mala četa biti,
„ Mala četa prama dušmaninu.
„ Dal ne čekaj na polju široku,
„ Ni kod Save rieke valovite,
„ Ti ne čekaj ljutog Tatarina,
„ Množtvom bi te svuda obkružio,
„ Ka' n' u kolu obkruže dievojku,
„ Tu bi tvoja izginula vojska.
„ Već uzmiči na trag bez pristanka,
„ Sve uzmiči što uzmožes dalje,
„ Do obale mora jadranskoga,
„ I do tvoga bijeloga dvora.
„ Kad Jelenje budeš prekročio,
„ I Sušicu hladnu pregazio,
„ I kad budeš moru na vidiku,
„ Tu razredi tvoje vitezove,

„Te zasiedaj klance i lugove,
„Kud mi Tatar hoće da prodere,
„Da bi lakše k ravnoj Italiji
„Prieko Raše i uboge Istre;
„Tu ih čekaj, mili pobratime,
„Brzo mi ih dočekati hoćeš.„ —

V

Dokłe biela Słovinkinja Vila
Svietovala svoga pobratima,
Kô galice crne kobne ptice
U prolietju siedu neizbrojne
Na kakovoj opustienoj hridi
Velebitja, ili Biokova,
Te prekriju perjem gavranovim
Lastve gole i puste litice;
Tako amo čopori tatarski
Predušili kudagod se krenu
Humce, polja, brda i doline.
Široka je ravna Posavina;
Al ni dulja, a ni širja da je,
Jošt za dvoje nego ono što je,
Ne bi ni tad mogla uzdržati
Što tu vodi silni Bathukane.
Kud se vrne silnovita vojska
Ori, pali, i konjim satire

Što god se je s tleha uzdvignulo;
Kolje, davi, i staro i mlado
Da bi žedju krvi ugasila.
Na putu joj bieše Slavonija
Liepši prediel raja zemaljskoga,
Gdie no raste svakojaka vojka,
Gdie no zrije sieme svakojako;
Nemožeš se mila nagledati
Gustih gajah, dubokih livadah,
Tustih njivah gdje se oko gubi
Prekrivenih svakojim siemenom.
A kad prodje vojska silnovita
Sve ostanu crno i kukavo
Ka' no zemlja od Boga prokleta
Na kojojzi ni travica mala
Ne bi mogla skromno poniknuti.
Već gomile razsiečenih udah,
I na hrpe glave uzdvignute,
Krv i možak prolit na okolo,
Što no pišti iz satrenih kostih,
To su samo grozni spomenici
Da je tuda stanovalo ljudih!

VI

Tako ide silni Bathukane.
Jedva raste po cvietnih livadah

Dosta trave da nasiti konje;
Jedva vode nagla Sava toči
Kojom bi se napojila vojska.
Biju zvieri što po gori nadju;
Sirovim se kožam prekrivaju,
A sirove strvine proždiru.
A kad im je gladak dodijao,
Žderu same ljudske tielesine.
Hitno teku moru na obale,
Odkuda im kobni glas dostiže:
Da se Bela silnom vojskom vrati,
Da je skoro izložio vojsku
Na Riečinu pod kršnim Trsatom,
A đa kralju teku odosvuda
Tko je bolji junak na oružju.

VII

Sunce pade za Jelenje brdo,
A Bathukan na Obruč dopade.
Koliko je briega na okolo
S Dugomiera tja do Malagosta,
Prieko Suha, prieko Kamenjaka,
Sve posiede vrhe i glavice
Tatarinska vojska nebrojena.
Pa mi s desne na Jelenje hrli
A sa lieve prieko Borovice

Do Čudnića da bi osvojio,
Okolio svu krstjansku četu,
Koja no se tuda razredila.
Misli udrit Tatar iznenada,
Misli Tatar, al se prevario.
U zasiedah sva krstjanska vojska
Svekolike pute prekinula,
Zasiednula klance svekolike;
Bit će muke prij' neg Tatar prodje.
U što bieše da on vojskom krene
A eto ti glasa žalostiva:
Da se Zagreb tvrdo obdržão,
Da Tatari mnogi izgiboše
Jurišeći od jutra do podne,
A od podne sve do mrkle noći.
Zagrebčani mladi vitezovi
Junački su obranili grada,
A njih su mi zamienjali često
Štogod može staro i nejako;
Nije nitkom stalo poginuti
Za obranu gniezda rodienoga.
Malo vojske što je odbiegnulo
Britkom maču i sili hrvatskoj,
To mu vodi Kajdan vojevoda,
Sve bez srdca, gladno i ranjeno.
Kad to vidi silni Bathukane
Guli dlake iz kudrave brade,
Čupa vlase, po bedru se tuče,
Škripi zubim ka' no biesno vuče,

Múče grozno, ništa ne govori;
Nego tiera svoga vrana konja
Da s' izkali na mrzjenom Beli.
U sedmero vojsku razdielio:
Prvu četu Kajdanu pridaje,
Drugu četu daje Koaktonu,
Tretju Peti, četvrtu Hebezu,
Petu Hormi, šestu Fejikanu,
Ohadaru sedmu povieriva.
On ostaje s jednom šakom malom,
Malom šakom silnih konjanikah,
Svaki nō je izbran u stotini,
Na glavu im Bohetora meće.
Na luk su se oni razredili
Kô briegovi oko Jelenpolja,
Kô briegovi sa sieverne strane.
Krenuli se uz to polje ravno,
Pod nogami sva se zemlje trese,
Odjektaju briezi i doline,
Pod klopotom silenih kopitah.
Kad su došli na sried polja Humcu
Pred Humcem je vojsku razredio,
Te tu stavi silnog Fejikana,
A na Humcu Bathukan se sredi.
Pa Kajdanu tiho zapovieda:
Da kroz dràge tamo za Jelenjem
Mukli sadje k moru na Riečicu,
Da zasiede i presieče pute,
Da mu nitko nebi izbiegnuo

Ako nêma sokolovo perje.
Pa Hebezu tiho zapovieda:
Da se vrne tamo put Riečine,
Put Riečine na iztočne strane,
Da posiedne dràge do Riečine,
Duž Riečine sve do sinjeg mora,
Da mu nitko nebi izbiegnuo
Ako nêma sokolovo perje.
A razredi sve ostale čete
Od Hebeza tamo do Kajdana,
Da tieraju pravo na obalu,
Da pritisnu na obali vojsku,
Što vojuje za ungarskog kralja.
Al je mudra mučno prevariti.
Kako munja iz vedroga neba
Sa lieve mu ruke iznenada
Udre silno junak po starini
Frankapane slavni veljski kneže.
Hebez nezna kamo da se vrne;
Frankapan ga težko pritisnuo,
U klancu mu četu razdvojio;
Bit će dobro ako se obrani.
Sa Sudnića i sa Hrvanj briega,
Gdie zasiedu bieše načinio,
Utiera ih silni Frankapane,
Utiera ih u kut bez oduha,
Krš okolo i bez puta gaji,
Gdie zamani množtvo svekoliko;
Deset mogu ustavit stotinu.

Hebez vojsku u klubko razredi,
Da se brane sa svakoje strane.
Jošt ju dobro nije razredio
Kada s desne, ka' no sokô sivi,
Na Kajkana Šubić vojevoda.
Tu se brzo bitka razgrijala,
Jer je Šubić u sirokoj dràgi,
S svake strane Tatarin udara,
S svake strane Šubić odgovara,
Tu se mnoga krvca prolievala,
Na prsim je junak sa junakom.
A s Čudnića visoke planine,
Sried Šubića i sried Frankapana,
Slazi Dragoš s četom izabranom
Da s' ogleda na junačkom polju
Sa četiri silena vojnika,
Sa četiri tatarinske čete,
Svaka četa za cielu mu vojsku.
Kada su se vojske pritisnule
Težka se je krvca prolievala,
Težka krvca konjah i konjikah.
Mnogo gine krštenieh glavah
A tatarskih ni broja se nezna.
Izpod mača viteza Hrvata
Tu pogiblje deset za jednoga.
Al ti ih je množtvo nebrojeno:
Što ih veće pod Hrvatom gine,
Sve to veće na polje ih srtje.
Da ih Hrvat ka' no sieno kosi,

Da ih sieče ka' no lubenice,
Ne bi mogo junak silnoviti
Sve pobiti za godinu danah.

VIII

Al ugleda silni Bathukané
U kom jadu Hebez mu skomiče,
Bohetoru svomu zapovieda
Da izbere za tisuću konjah
Što naglijeh u svoj vojski ima,
Svakom konju dobra konjanika,
A uz njega po dobra strieljača;
Da okoli na istok Soboli
Dok prispije nasprama Hrvanju.
Da odsiednu dobre konje svoje,
Da pohmile po gori zelenoj,
Ka' no spuži u zelenoj travi,
Da se kriju za svakojim busom,
Dok izidu straga-Frankapanu,
Tad da udru što silnije mogu,
Dok izbave iz prokleta klanca,
Dok izbave vojsku i Hebeza,
Pa da brzo k njemu se povrate.
Bohetor mu bio od posluha
Te izbere za tisuću konjah
Što naglijeh u svoj vojski ima,

Svakom konju dobra konjanika,
A uz njega po dobra strieljača.
Te okoli na istok Soboli
Dok prispije na sprama Hrvanju;
Tu odsiednu dobre konje svoje,
Te pohmile po gori zelenoj,
Ka' no spuži u zelenoj travi,
Te se kriju za svakojim busom
Dok izidu straga Frankapanu,
Tad udare silno iznenada,
Poplašiše Frankapanu vojsku.
Kad to vidje slavni Frankapane
Da mu bieži vojska poplašena,
Pušti uzdu konju pomamnome,
Uletio ka' no sokô sivi
Gdie se teža krvca prolievala,
A za njime klubko vitezovah,
U jagance gladni mrki vuci!
Nu Tatari neće da odstupe,
Ni ti hoće da okrenu pleća,
Hrvaju se kako bolje mogu,
Umiraju bez jadikovanja;
No gdiegod je jedan poginuo,
Taj čas drugi na stope mu stane.
Sileni su mladi Frankapanci
Al im sila odolieti neće
Neizbrojnoj četi tatarinskoj,
Koja ih je od svud obkupila.
Što silnije kneže udaraše,

To se manje tatar uzmicaše,
Nego vrvi sa svakoje strane,
Na pleći ga i na prsi stiska.
Brànіše se ka' no srdni lavi
Dok su mogli mačem zamahati,
Al do jednog hrabro izgiboše
Na gomilam mrtvih Tatarinah.
Dočim kriepi svoju družinicu
Poginuo prvi Frankapane,
Oj Bariša pokojna ti duša!
A kada su ovi poginuli
Bohetor se Bathukanu vrati,
Hebez se je s vojskom slobodio,
Slobodio klanca jadikovca,
Udario na to desno krilo
Što izgubi svoga vojevodu.
Tu se brani Hrvat razjareni,
Tû se brani a na trag uzmiče
Kad nemože sili odolieti,
Neg uzmiče redom uz Čudniće,
A prsima protiv dušmaninu.

IX

U to doba sa lijeve strane
Dobro dieli boja žestokoga
Silni Kajdan sa Šubić Stiepanom;

Niti Kajdan može da prodere
Put Lopače, ili put Proseni,
Kako no je bio namierio;
Niti Šubić može da odtisne
Na Podrto, ilí na Dražice
Napadnuta ljutog Tatarina.
Kad to Korma bieše opazio,
Za Kajdanom svoju četu vodi,
Sve to muče da nečuje nitko,
Da izide na lijevu stranu.
Kad izide na lijevu stranu,
Put Proseni na sav mah prolieta
Da okoli krilo Šubićevo,
Da ga zdavi medju dvije vatre.
Vidi Šubić šta se tamo prieti,
Al ti nêma s kim ga ustaviti;
I bez njega dosta mu je bilo,
Jedva može uzdržat Kajdana.
Negō veli svojoj družinici,
Da po malo na trag se uzmakne,
Put Lopače, sve na desnu stranu,
Krak za krakom ka' no neviestica,
Da ih nebi kruto okupili.
On sa malo izbranih vojnikah,
Da se vojska nebi uzrujala,
Podje sresti kod Proseni Hormu,
Te posiede klance i glavice.
Jadno prvim koji prokomole,
Svih Stiepane pod mač okrenuo.

Al zamani tolika je sila,
Tolika je sila Tatarinah
Da sa svih ga obkoliše stranah,
Te mnoge mu momke izsiekoše.
I njega bi bili pogubili
Da ne skoči jedno momče mlado,
Jošt mu nije ni dvadeset lietah,
Što Šubiću dodje za štitnika.
Kad ugleda svoga gospodara
Da mu hoće izgubiti glavu
Potaknuo vilu konja svoga,
Na Hormu se silno oborio,
Kopljem ga je u srdce udrio.
Mrtav pade Horma tatarine,
Njegovi se malo poplašili,
Poplašili, na trag uzmaknuli,
Izbiegne im Šubić sa štitnikom.
Kada Šubić kod Lopače dodje
Ugledao svoju družinicu
Da junački jošt uzdržu polje,
Al da će ga malo uzdržati
Suproć sili što napada na njih.
Počeo je Šubić namišljati
Bili mogo prodrijeti kuda;
Pa se penje na gole glavice
Da promotri kamo udrit bolje.
Kad se popne na glavice gole,
A eno ti žalostna pogleda
Popanu ga sa svakoje strane!

Sve je krilo desno izlinjilo,
A uzmiče tkogod živ ostane,
Il ti leži na crnoj zemljici
Pod kopitim tatarinskih konjah.
Jedva, jedva sried hrvatskih četah,
Gdie vojuje i sam Bela kralju,
Sa cvijètom plemićah dvoranah,
I Dragoše od Hudine kneže,
I sva sila slavnih sokolovah,
I tu jedva uzdrži se polje
Poplavjeno množtvom tatarinah.

X

Kad to vidie Šubiću Stiepane
Desnicom se po kolienu bije,
A suza mu izvan oka vrije,
Rekbi sada zabiesniti hoće.
Te dozivlje mladog štitonošu,
Te govori mladom štitonoši:
„Brže bolje, drago diete moje,
„Sve o zada hrvatskih taborah,
„Da te nebi Tatar pogubio,
„Ti zaigraj vilu konja tvoga,
„Pa Dragošu prinesi mi rieči,
„Te iz mojih ustah mu pokaži,
„Da je veće izgubljena bitka,

" Da je veće oddržati neće.
" A kaži mu, moje diete drago,
" Da opremi kralja nesrietnoga,
" Da ga pošlje moru na obale,
" Da ga preda morskim brodovima,
" Jeda bi ga spasili valovi
" Kad ga vojska, ni viera nemože.
" A mi ćemo dokle poginemo
" Uzdržati biesnog Tatarina,
" Dokle mi ga tu brodovi prime.
" A kad mi ga tu brodovi prime,
" Skupimo se odasvieh stranah,
" Pa udrimo složno na Tatare,
" Što Bog dade i srieća od Boga,
" Ili mrtvi, ili pobiednici! „ —
Kad to začu mladi štitonoša
Potaknuo konja vilenoga
Svu mu uzdu na vrat popustio,
Skače konjic ka' no biela vila;
Ne svratja ga desno, ni lijevo,
Nego tiera, a svak se uklanja.
Kako jaše mladi štitonoša
Iz kopitah kremen vatru daje,
Iz nozdrvah modri plamen liže.
Iz pod sebe zemlju izbacuje,
Prieko njega pienu prebacuje,
Na valove ka' no golubove;
Brzo mladac knezu doletio.
A kad nadje kneza od Hudine,

On je knezu smierno govorio:
„ Oj Dragoše od Hudine kneže,
„ Pozdravlja te Šubiću Stiepane
„ Uz pozdrav je tebi poručio:
„ Za danas je bitka izgubljena,
„ I nitko je oddržati neće.
„ Nego sviêt je iz njegovih ustah:
„ Da opremiš kralja nesrietnoga,
„ Da ga pošlješ moru na obale,
„ Da ga predaš morskim brodovima,
„ Jeda bi ga spasili valovi,
„ Kad ga vojska, ni viera nemože.
„ A mi ćemo da bi izginuli
„ Uzdržati biesna Tatarina,
„ Dokle kralja brodovi ne prime.
„ A kadara brodovi ga prime,
„ Skupimo se odasvieh stranah,
„ Pa udrimo složno na Tatare,
„ Što Bog dade i srieća od Boga,
„ Ili mrtvi, ili pobiednici! „ —
Kad to začu Dragoš od Hudine
Skinu lice na zemljicu crnu,
Prieko prsi ruke prekrstio,
Umuknuo ka' no mrtva stiena,
Težka bolest misli mu previja,
Te sam nezna što će, ni kako će.
Hip vriemena tako postanuo,
Pa podvignu oči zamutjene
U kim samo očajanje sieva,

Obvratja ih na vojsku hrvatsku,
Obvratja ih i dva i tri puta.
Al tu borba gorostasna gromi,
Gromi grozno, gromi neprestano,
Ni uzklika nad ubitom premcu,
Ni jauka padajućeg vojna.
Gospoduje nieka strast udesna,
Jed paklјeni gori neumrlo,
Te razžiža srdca i pameti,
Te okalja ćuvstva i promisli,
Te ti ništa neumiju veće
Nego klati, ili umirati.
Kad to vidie Dragoš od Hudine
U srdce je žalost utisnuo,
Obratio razvedreno lice
Te je momku tiho govorio:
„Što ti reče slavni vojevoda
„Vojevoda Šubiću Stiepane
„Eto vidim da nam j' udesjeno!
„Zaman ova kriepost nadnaravna,
„Zaman svako žrtvovanje naše,
„Poginusmo, sudbina je takva!
„Al poslušaj, moje diete drago,
„Ja nesmijem zivnuti vojnika
„Da bi kralju kazivao pute,
„I da bi ga na obalu sveo,
„I da bi ga u ladju uveo,
„Jer se bojim, moje diete drago,
„Da nevиešta ne bi poplašio,

“ A da zivnem boljega vojnika
“ Da me junak nebi poslušao,
“ Kad ih tiera božanstvena sila,
“ Kad ih tiera suproć dušmaninu.
“ I bojim se, moje diete drago,
“ Da se nebi vojska poplašila
“ Kad se sieti da uklanjam kralja
“ Iz te borbe što za kralja sva je.
“ Nu ti svrni konja vilovita
“ Tamo dalje gdie mi kralj počiva,
“ Ti mu budi po šikaram vodja.
“ Jošt za nami slobodni su puti;
“ Lahko ćeš mi kralja izbaviti,
“ I spasiti svoju rusu glavu,
“ Nek ostaneš, momče, za osvetu
“ Za prestrašnim klanjem đanašnjiem! „ —
“ Bog sačuvaj! — viknu momče mlado —
“ Nikadare, mili Gospodare!
“ Nije mene naučila majka
“ Kada mi je mača pripasala,
“ Šubiću me štitnikom poslala,
“ Da pobiegnem iz ikakve borbe.
“ Kad me majka jutrom cielovala,
“ Tada mi je govorila majka
“ “ Sve mačeve diedah i otacah
“ “ Odnesoše bratja i rodjaci,
“ “ A tebi je pribavila majka,
“ “ Moj mlezimče, moga vojna ime!
“ “ Novog mača toprv sakovana;

" "Nemoj mi ga osramotit, sinko!"
" Ja omastih, mili Gospodare,
" Ja omastih dievičnoga mača
" Sad u krvi krutog napadača
" U obranu Šubića Stiepana,
" A istom ga krvlju omastio,
" Da ga otrem o sramotu moju,
" A o kosu moje mile majke,
" Koja no me porodila stara,
" A po smrti svoga gospodara?
" Da mi reku bratja i jarani:
" Da ja niêsam kolieno junačko,
" Da ja niêsam sieme Draganićah?
" Prosiela se zemlja pod-a-mnome,
" Tries m' ubio iz vedroga neba,
" Prije nego bratju ostavio
" U ovakoj nemilostnoj borbi
" Gdie svak gine tkogod ginut može
" Za krst častni i slobodu zlatu!
" Nu te molim, dragi Gospodare,
" Ako hoćeš sahraniti kralja,
" Ti mu podaj kakvu viernu slugu,
" Što s godinah, il ti s ljutih ranah
" Sad nemože vojevati veće,
" Nek on vodi kralja na obalu
" Da sahrani krunu i kraljestvo.
" Ja ću amo k mojoj miloj bratji,
" Tu smo jedan prieko četrdeset,
" Svi u klubko hoćemo se sviti,

“ Pa udarit gdiegod žestje grmi,
“ I gdie težja krvca se prolieva,
“ Da spasimo vojsku i krstjanstvo,
“ Osvietlimo ime Draganićah,
“ Il ujedno da svi poginemo! „ —
Čim to reče ono momče mlado
Ošinuo konja vilenoga,
Ostrogom ga udre i stremeni,
A konj leti niz to polje ravno,
Ni vile ga nebi dostignule.
Osta Dragoš od Hudine kneže;
Srdce mu se u prsih stopilo,
Za njim gleda okom majčiniem,
I sam sebi veli iz pod glasa:
“ Ako sutra živi ostanemo,
“ Nećeš, momče, već bez otca biti! „ —

XI

Misli Dragoš nitko ga ne sluša,
A sve sluša jadni Bela kralju
Što bojazan glasa žalostnoga,
Kad opazi momka dojezditi,
Bio se je k njima približio.
Da je komu poslušati bilo
Kako cvieli i u kamen tuče,
I proklinje danke i godine

Od kadara kraljevati stanu:
„Proklet bio kad sam se rodio!
„I prokleta moja stara majka
„Što me ni je taj čas ugušila,
„Već bijelim mliekom zadojila,
„Zazivnula veseliem glasom,
„Opasala junačkiem pasom,
„Odgojila za kraljeva žežla,
„Da sam jadan za života moga!
„Evo na me narod navalio
„Koga nikad niêsam uvriedio;
„Izdao me vojvoda avstrijski,
„Opljačkao ka' no razbojniče
„Svoga gosta a na tvrdoj vieri,
„Sadro mi je sve do gole kože,
„A sad plieni sela i varoše,
„Ako štogod Tataru j' ostalo,
„Mnogo grdje već i Tatar kolje!
„A ne gleda krsta, ni krstjanstva,
„Nego gleda nenasitna duša
„Kako bi se blaga dobavio.
„Babemberže, kuća ti prokleta!
„Nenašlo se za tobome traga!
„Života se dugo ne uživo,
„A duša ti raja ne vidiela!
„Kako neću ni ja kukavica
„Vidiet veće zdravlja, ni veselja!
„Izdao me taj niemački care
„Od koga sam mnogo zaslužio

“ I ja tužan i sva kuća moja,
“ Kad slavjansko carstvo razorismo,
“ Pogubismo divnog Sviatopluka;
“ Od došastja do današnjeg danka,
“ Čim ga viečnog slobodismo straha,
“ Kad siedosmo sried neprijatelja,
“ Na kog mrzi kô na pako crni.
“ A sada me taj krvnik nemili
“ U potriebi težkoj zapustio;
“ A ja bi mu krunu poklonio
“ Da obrani narod od Tatarah,
“ I krst sveti i krstjansku vieru!
“ A on tamo sa Rimom se bori,
“ On se bori s krstom i krstjanstvom,
“ A zloglasi mene i kraljestvo,
“ I slabost mi gordo prebacuje.
“ A joh, care! kako rekô pravo
“ Od Boga ti težka plata došla,
“ Kada manje nadô bi se, care!
“ Bog ti dao da kô pseto crkneš,
“ A daleko od tvojega doma,
“ Od bolesti gorke srdobolje!
“ A ovo ti ’z draga srdca molim!
“ I prokleti moji savietnici!
“ Zašta su me prije podrpili
“ U junačku zemlju dalmatinsku,
“ Da me spase za gorčjega jada!
“ Da sam onda izgubio glavu,
“ Ne bi tužan sada navlačio

„Na nevino hrvatsko kolieno
„Ovu Srdu iz dno crnog pakla,
„Koja će ga proždriet najposliedno.
„Oni su me tada naučili
„U izgnanstvu da sačuvam glavu;
„Kad m' je bilo bolje poginuti,
„Da ne gubim vojničko poštenje,
„Ni se krijem ka' no kukavica.
„Ne bi mene sramotilo diete
„Koje nije krvi ni vidjelo,
„Što za boja dorastielo nije,
„A kamo li mišicom viteškom
„Podielilo polja vojničkoga,
„Ka' no sada to neznano momče,
„Što ne bieži i ne spasa glave,
„Da ga nebi porod ukorio
„Da je svoju osramio majku!
„A tko znade za tu porodicu?
„A tko znade i jeli na svietu?
„Tko je čuo da se ikad slavi
„Ta neznatna kuća Draganića?
„A eto ti sivoga sokola
„Komu krila toprv zaptičila,
„Al mu perje jošt za leta nije,
„Te sramoti kuću Arpadovu,
„Vrane orle žarkoga istoka,
„Jerbo ja sam kukavica bio!
„A eno ti jada na sramotu!
„Bariša mi panu Frankapane,

“ Hoće Šubić za me da izgine,
“ Hoće Šubić i Dragoš mi hoće,
“ Jošter jednom da ja spasim glavu!
“ Dvaš mi dosta bieše pobiegnuti,
“ Dvaš mi dosta okrenuti pleća,
“ I začuti da me dušman ruži,
“ Huk i lelek da me dalje prati,
“ Neg im striela ikakva dosiže!
“ Dosta jednom u životu mome
“ Da se sramim pred nevinim momkom,
“ I da krijem glavu siedinavu,
“ Da nesmiem u oči ga gledat!
“ Gdie svak gine, a ja prvi moram!
“ Napried, napried, moji sokolovi!
“ Napried, napried, kralj vas glavom vodi! „ —

XII

Uzmaknu se na trag zapanjeni,
Uzmaknu se konji i piešaci
Kad udari silni Bela kralju
I ponosna četa mu dvoranah.
To Dragošu vrlo mučno bilo
Kad ugleda u pogibi kralja,
A promišlja da će navabiti
Suproć sebi svu tatarsku silu.
Nehtijaše, ino nemogaše,

Već sakuplja malú družinicu,
Da bi kralju u pomoći bio.
Sve izbire što je zdravo bilo
Sve za kraljem ide sustupice.
Što gatao Dragoš od Hudine,
Što gatao, to i dogatao:
Kad ponosni kraljevi dvorani
Maleno su napried postupili,
A jošt manje silu uzdržali,
Svidiela se tatarinska vojska,
Svidiela se, pa se razabrala;
Skupila se sa svakoje strane,
Udre silno na nesrietnog kralja.
Tad da vidiš, dragi pobratime:
Kô se mači ú rukami tresu,
Kô stiegovi klanjaju se sami,
Kô svak gleda vranca konja svoga,
Da mu nije rane dopanuo,
Da mu nije kojom obosio.
Pa da vidiš, dragi pobratime:
Kô se stežu uzde kriomice,
Dok se stane malo ponazada,
Pa se gata gdje je čištje polje,
Pa se bieži kud se znade bolje,
Ostavlja se i kralj i poštenje.
Al ne krzmi Dragoš od Hudine,
No priskoči s svojim vitezovim,
Te upadnu ka' no ridji lave;
Oko kralja kolo učinio

I štiti ga sa svakoje strane,
A uzmiče na trag polagahno
Dokle dodje svojoj viernoj vojski,
Dokle spasi kralja ungarskoga,
Koj ga sliedi ka' no izvan sebe.

XIII

Al nadazrie silni Bathukane
Da će mu se kralju izmaknuti;
Zajauče ka' no mrki vuče,
Fejikanu svomu zapovieda
Da napade na nevoljnog kralja,
Da ga živa u ruke mu dade,
Il da će ga derat na miehove.
Kad začuo divlji Fejikane
Kad začuo što mu Bathu prieti
Udario svukud iz okola,
Prepriečio pute i povratke
Dragoševoj i kraljevoj četi.
Čini Dragoš sve što junak može
Da bi silnoj vojski odolio,
Jeda bi se izbavio jada,
Izbavio i sebe i kralja.
Mač plameni u ruci krvavoj
Jedva ti je gdiegod ugledati,
Amo prieti, tamo rane daje,

Za ranom mu nitko ne ustaje.
Često sieče konja i' konjika,
Konjem tare kog je oborio,
U to kriepi svoje vitezove:
"Kriepko sada, moja bratja draga,
"Kriepko sada, ili nikad veće!
"Spasenje vam u rukami samo!
"Ili mrtvi, ili pobiednici!" —
Uz te rieči rukam ne pristaje,
Nego sieče i svud se nahodi.
A njegova mala družinica
Svaki licem proti dušmaninu
Te se brani ka' no soko sivi
Po izgledu svoga vojevode,
Po izgledu i po srdcu svome.
Al nemogu tamo i ovamo!
Kô zidinom svukud iz okola,
Naše momke Tatari obstrieše;
Sve se stišće to užasno kolo,
Jedva ti je po njemu se krenut!
Zaman sieku, zaman konjem taru
Naši hrabri po izboru momci,
Nikudar im nije prodrijeti,
Za jednoga što je odstupio
Ili smrtju, ili ranom ljutom,
Za jednoga stotina ih dodje.
A eto ti i nevolje gore!
Dragoša je rana dopanula,
Nije smrtna, dal je boležljiva,

Te ne pušta da bi bojak bijo;
Jedva drži u desnici mača.
A gine mu mila družinica
Pod tisućam otrovnieh strielah.
Zamani se od svukuda brane,
Nemogu se branit od svukuda,
Nego momci srdca junačkoga
Vedrim čelom, a pameti' bistrom
U očima gorku smrt si vide
A ne klonu vitežkiem duhom,
Već dieljaju što je za junaka.
Al u Bele srdce je pomekše;
Il ga danci bieše uhiljeli,
Ili danci, ili nevolje težke,
Što mu dugo život ogorčaše,
Il se srdca i rodio meka,
On mi cvieli ka' no ljuta zmija,
Ter tu vapi izza svega glasa:
"Pomiluj nas, pomiluj nas, Bože!
"Ugledaj nas, Bože branitelju!
"Evo ti nas, već ti poginusmo!
"Ni je ovdie spasa, ni spasenja!
"Popadoše sve zastave moje,
"Tresù mi se pri nadvisnoj smrti,
"Tresu mi se moji vitezovi,
"Il padaju na crnu zemljicu
"U njihovoj krvi ogreznutu,
"Ogreznutu krvi pravoviernom!
"Pomiluj nas, pomiluj nas, Bože!

„Ugledaj nas, Bože branitelju!" —
Tiešio ga Dragoš od Hudine,
Al se kralju ne da utiešiti,
Već ti ciče i suze prolieva,
Previja se ka' no lastavica,
Sliedi vapit iz tankoga grla:
„Pomiluj nas, pomiluj nas, Bože!
„Nêma veće spasa, ni spasenja!
„Sunce mi je davno pomrčalo,
„Posahnulo u korienu stablo,
„Cviet i lištje vietrom razpršalo,
„Uvehnula slava i pohvala,
„Izčeznulo vojničko poštenje,
„Propala je, propala za vieke
„Čast i dika kuće Arpadove!
„Joh sramote na siedom mi glavi!
„Joh žalosti rodu svemkoliku!" —
Tieši Đragoš, zbori o uhvanju,
A u srdcu sam uhvanja nêma,
Okom vidi u bojevih vieštim,
Davno vidi da mu sve izgine!

XIV

Oslabili u desnicah mači
Dragoševoj družini vitežkoj,
Kada jih je nada odbiegnula

Da bi kralja spasili i sebe;
Predali se toj sudbini gorkoj
Te čekaju momci postojano
Da b' ih prije smrtca zadesila.
Ni to neće mnogo boraviti;
Jer junaci od svukud stisnuti,
Kô gvozdenim nepronikim židom,
Čoporima divljih Tatarinah,
Već neznadu što bi i kako bi,
Kad kletoga kruga ne prodiru.
No tu nije čuda nikakvoga
Da junaci tuda ne prodiru;
Kad ostala Dragoševa vojska,
A i lievo krilo Šubićevo,
Gdie vidoše kralja u pogibi,
I Dragoša od Hudine kneza,
Nasrnuše ka' no pomamljeni,
Jeda bi jih smrti izbavili,
Nasrnuše, ali sve zamani,
Tolika je sila Tatarinah.
Kad vidjoše da je sve zamani
Počeše se natrag odmicati.
Što s' izgubi ciene izgubljeno,
A svak gleda da bi sahranio
Što se jošter sahraniti može,
Ako išta sahranit se može.
Jur u prsih najboljih vojnikah
Klonu duša težkim očajanjem.
Kad eto ti tamo iznenada,

Sa lievoga krila najskranjega
Što vojuje pod Jelenje brdom,
Spustila se prieko polja ravna
Ka' no zviezda prieko neba sjajna,
Spustila se jedna četa mala;
U toj jedan prieko četrdeset;
U jednakom ruhu i odielu,
Jednako jim perje i čelenke,
Ne razlici licem i pogledom,
Ka' no ti je i pristojno bilo
Da ga kažu bratja i rodjaci.
Čvrsto lete kô nebeska munja,
Pokliknuli krsta i slobodu,
Udarili posried Tatarinah,
Te jih kolju ka' no jagnjad vuci.
Da je komu bilo pogledati
Kako sievnu četa Dragoševa,
Kako sievnu sva vojska krstjanska
Kad ugleda pomoć nenadanu!
Liepa bi se gleda nagledao!
Svukud bieže sileni Tatari;
Ili bieže, ili mrtvi leže
Pod kopitom konjah hrvatskieh.
Združila se četa Dragoševa,
Sve za smrti do sad urišena,
Sa ostalom prem veselom vojskom,
Koja no jih za mrtve plakala.
Svak se žuri tko je biežo prije,
Svak se žuri oko Bele kralja

I Dragoša od Hudine kneza,
Da uznese svoju slavu bojnu.
Samo stoje po malo na strani
Ti junaci pomoć nenadana.
Al ti neće dobri Bela kralju,
I neće ti Dragoš od Hudine
Da pogleda tudier na nitkoga
Već na same momke nepoznane.
Kad se dalo niešto razgledati
Tom Dragošu od Hudine knezu,
Te upozna ono momče mlado
Što je k njemu od Šubića prišlo
Sa bojišta da ukloni kralja.
A kad ga je Dragoš razgledao,
Te ugleda dva silna junaka
Što ga glede blago milostivo,
Kô da su mu mati i sestrica.
Razmatraju tanko na okolo,
Očinjim ga obvijaju vidom
Ka' no sunce cvietak na ledini,
Da jim nije rane dopanuo,
Ili rane, il udarca težka;
Taneno mu ruho razpravljaju
Razdrmano u žestokom boju,
Razpravljaju perje i čelenku,
Otiru ga od znoja i praha,
I liepo ga momci svietovali:
“ Nemoj, Rako! nemoj dobro naše
“ Napadati tako drzovito,

“ Napadati na svakog vojaka
“ Što namiera na te ga namieri;
“ Jošt ti tielo nije dorastielo,
“ A mišice okriepljele niêsu
“ Da se mieriš sa svakim junakom,
“ Ni da dieliš sa svakim bojišta.
“ Što bi rekla naša mila majka
“ Da bi ti se štogod dogodilo,
“ A mi ne bi izbavit te mogli,
“ Što si nama dražji od očiuh? „ —
Kad to začu Dragoš od Hudine,
On domahnu ono momče mlado,
Te ga vodi kralju ungarskome,
Pa je kralju tiho besiedio:
“ Svietli kralju, dragi gospodaru,
“ Evo momka što je s bratjom svojom
“ Sahranio svu krstjansku vojsku,
“ Sahranio i tebe i mene.
“ Dopusti mi, dragi gospodaru,
“ Da ga primim k mojoj porodici,
“ Neka bude u knežkoj mi kući
“ Polag moje diece i rodbine
“ Kô da se je od mene rodio! „ —
Al tu momče u rieč mu upada:
“ Hvala tebi, kneže od Hudine,
“ Hvala tebi na tvojemu daru;
“ Al neboj se, kneže od Hudine,
“ Da ću moje zaboravit majke,
“ Ni pogrdit otca zakopana,

„Ni zamienit moje pokolienje,
„Ni da ću se drugim nazivati
„Nego samo što se babo zvao!„ —
Tad mi kralju blago govorio:
„Odkle si mi, nepoznano momče,
„Od koga li roda i plemena?„ —
A kralju je momče odvietjalo:
„Što me pitaš, svietli gospodaru,
„Što me pitaš kazat ću ti pravo.
„Gdie se stiče Sava sa Dunajom,
„Medju vodam obadviuh riekah,
„Leži rasap Sriema ponosnoga,
„Što daleko niekad carstvovaše;
„Imenom mu sad se zemlja zove,
„Sve ostalo dvore i zidove,
„Kazališta, hrame i kupala,
„Sve ostalo oborilo vrieme.
„Sve u kutu medju dvoje rieke
„Bieli mi se kuća Draganićah
„Niti plemska, niti hlapska kuća,
„Od te sam ti izišao, kralju!
„Al sam moju kuću ostavio
„I u vojski vojujem ti, kralju!
„Ja vojujem i dva brata moja,
„Sa svom našom bratjom i rodbinom,
„Ne da bi se zlata dobavili,
„Suha zlata, ni srebra kovana,
„Ni bisera i draga kamena,
„Ni kakvoga blaga, ni bogatstva,

„Sto ti možeš darovat nam, kralju!
„Vojujemo na troškove naše,
„Na našemu hliebu i konjima;
„Jer je meni i svoj bratji mojoj
„Dosta babo blaga ostavio,
„A mila ga uzdržala majka,
„Više neg-je nami od potriebe;
„No za vieru i za domovinu
„Svešto nas je, kralju, vojujemo,
„Da nam ide častan glas po svietu
„I da bismo ime zadobili,
„Slavno ime porodici našoj.„ —
Rone suze niz pošteno lice,
A niz lice u sijedu bradu,
A niz bradu na zemljicu crnu
Slušajuć ga kralju i Dragoše.
Al ne rone suze od žalosti,
Veće rone suze od radosti
Gledajući ono momče mlado
Gdie pried njima i pried stariešinam
Čedno sbori, a mudro govori.
A pristavi Dragoš od Hudine:
„Al svakako za sina te hoću!
„Kada nećeš odreć se imena,
„Što no ti ga babo ostavio,
„Ni pogrdit milu majku tvoju,
„Ni zamienit tvoje pokolienje,
„Ali će te uzvisiti kralju,
„Podielit ti plemstvo i bogatstvo,

„Što si danas mačem zaslužio,
„I ti, Rako, i sva kuća tvoja,
„Kad ste danas svih nas sahranili,
„Odmienili sve krstjanske glave;
„A ja ću te oženiti liepo,
„Dat ću tebi kćercu mlezimicu,
„Sve bih rekô rodiena je za te,
„Nêma curi jošter šesnest lietah,
„A dorasla cura za udaje;
„Tebi ću je pokloniti, Rako!" —
Pogleda ga momče čudnovito,
U oku mu zavrti se suza,
Zavrti se, al mu vani neće.
Za ruke je starca uhvatio,
Pa mu ljubi ruke i koliena,
I ovako blago govorio:
„Hvala tebi, kneže od Hudine,
„Hvala tebi i na kćerci tvojoj!
„Već te molim, kneže od Hudine,
„A tako ti Boga velikoga!
„I tako ti sina starijega!
„I tako ti sve vitežke slave
„Što si, kneže, mnogu zadobio,
„Nemoj mi se razsrditi, kneže!
„Da s' uklanjam svietle kuće tvoje.
„Već te molim, i Bogom te kunem,
„Daj ljubljenu kćercu mlezimicu
„Za Kupišu sriednjega mi brata,
„A stariju glavitu dievojku

"Za mog Kresa brata starijega,
"Nek mi budu drage neviestice,
"Diever zlato nek jim obim budem,
"Kad nijednoj bit nemogu vojno!
"Nad-a-mnome težki udes visi,
"Težki udes i sudbina težka,
"Ako mi je sudjena ženitba.
"Koja mi je sudjena dievojka
"Neće biti ni od krvi naše,
"Neće biti ni od naše viere,
"Neće biti ni od zemlje naše;
"Na koplju ju moram zadobiti,
"Jer joj babo i rodbina njena
"Ne bi mi ju nikad poklonili!„ —

XV

Jošter oni u rieči bili,
Uzdignu se uzklik gromoviti
Po briegovih svuda na okolo,
A najžeštje pod Jelenje brdom.
Dokle srieda silno vojevaše
Da izbavi iz tatarskih rukah
Belu kralja i Dragoša kneza,
U to Šubić, junak od starine,
Ugledao zgodu i vrijeme
Nakon smrti Horme tatarina,

Sakupio čete na Lopači,
Razredio i stisnuo momke,
Za maleno vrieme postajao
Da bi mu se odmorila vojska,
Da bi Tatar ušo u doline.
A kad mu se odmorila vojska,
A kad Tatar ušo u doline,
Otisnu se ka' no crni vrane,
Na Tatara svukud upletena
U hridinam i šikari gustoj,
Te jih tiera, kolje, sieče, tare,
Sve do polja doli na Jelenje.
No kad sadje na Jelenje doli,
Tu je Šubić čete ustavio
U zakutim da mu brane klance,
U polje se upuštao nije
Da ga množtvo nebi obkupilo.
A krije se u luge zelene
Da s' ukloni od otrovnih strielah
Što izmetju lukovi tatarski,
Pod kojimi svaki oklop pukne
Kô da no je od tanahnog leda,
Ne od gvozdja tri put prekovana.
Tako za čas u hrvatskoj vojski
Svaki junak malo odahnuo.

XVI

Na sriedini krasnog Jelenpolja
Uzdviže se Humac povisoki,
A na Humcu visoki čadori,
Na čadorim crni stieg tatarski.
Pried čadorom na zlatome stolu
Siedijaše silni Bathukane;
Bathukanu uz kolieno sieda
Otkaja mu kćerca jedinica,
Dražja otcu neg mu crne oči,
Dražja otcu neg i duša sama.
Dievojki je do sedamnest lietah,
Uzrasla je tanka i visoka,
Liepša ti je već na gori sunce,
Tiha ti je ka' no lietno nebo,
Kose crne kô u vrane krilo,
Crne vlasi, a crnije oči,
Te ih kriju svilne trepavice,
Prieko oka i na obraz slaze;
Obrvice morske pijavice;
Mala usta, svita, ponaduta,
A rumena ka' no koralj morski,
U ustima dva niza bisera,
Blaga glasa, mila, gosposkoga,
Niežna, svieža, poduljasta lica
Na kom plije tiho rumenilo

Po bielilu niekom čudnovatu,
Što no ni je sniega, ni labuda,
No je dražji nego obodvoja;
A bielilu sliči na daleko
Kojim sjaje bielica pšenica,
Kada no je suncem zazoriela.
Ona s otcem u bojevih rasla,
Zaviknula gromovom bojištah,
Vriski konja, okršlju mačevah,
Ranam, krvi, i junačkoj smrti.
Da li danas, neznam što bi bilo,
Bog će dati da će dobra biti,
Niekakova nenazriva magla
Stere joj se po vedrome čelu,
Mutno oko, a bliedo joj lice.
Da je komu promotriti bilo
Kako siedi uz babajka svoga,
Dalo bi se možda gonetati:
Il da su je misli napanule,
Il da ju je nemoć obuzela.
Tako mlada haje i nehaje
Što je njojzi babo govorio:
„ Jošter malo, drago diete moje,
„ Malo danah, a manje miesecah,
„ Kad ti budem, kćerce, ujarmio
„ Sve krajine slovinskog imena,
„ Poplienio ravnu Italiju,
„ I sve zemlje do velikog mora,
„ A i samu niemačku državu,

„Što mi laska i savez mi nudi,
„Otkaji ću mojoj pokloniti
„Polovicu zarobljenog svieta,
„Neka bi ju ona darovala
„Tko bi njenom srdcu omilio,
„Te koga bi ona izabrala
„Za ljubovca i vienčana druga.
„Diete moje, sve uhvanje moje,
„Po kojojzi uzdržat se može
„Crnoboga kolieno prisveto
„Da na zemlji nebi izčeznulo;
„Kad ja nêmam, ni sav sviet ga nêma,
„Što bi nam ga nasliediti moglo,
„Neg ti sama, milo diete moje.
„U tebi mi sve je postavljeno
„Štogod uhvam, štogod uhvat mogu,
„Čast i život, radost i veselje,
„Ponos krvi, praotacah slava... " —
Bathukane u riječi bio,
Dalo mu se nešto pogledati
Kako udre ona četa mala
Medju bolje tatarske vojnike
Sa uzklikom krsta i slobode
I razprša koga ne ubije,
I sahrani, Belu kralja svoga,
I Dragoša od Hudine kneza.
U to doba uzklik gromoviti
Uzdvignu se i sa desne strane,
Gdie no hrabra četa Šubićeva

Suzbila je kajdanovu silu,
I tierala polju na uzkrilje.
Mrzko ti se razljutio kane,
Po bedru se šakom udario,
Skočio se na noge lagahne,
Dohvati se mlata željeznoga,
Bacio se Šarcu na ramena,
Odjezdio niz to polje ravno,
A za njime gizdava dievojka,
I njegova straža svakolika.
Dočim straža jezdila uz polje
Popievala bojnu piesan svoju:

Napried, napried veselo
Kamogod se bije!
Neka crna zemljica
Crnu krvcu pije!

Najsvetiji prinosi,
Najsvetija žrtva
Bathukanu tielo je
Dušmanina mrtva.

Gudba mu je najdražja,
I najdrazji glasi
Dušmanina hripanje
U smrtnih uzdasi'!

Pogledi mu najliepši,
Najliepši prizori
Razvaline grada su
Koga on razori!

Dakle napried veselo
  Kamogod se bije!
  Neka crna zemljica
  Crnu krvcu pije!

Na putu nam stajaše
  Sela i varoši,
  Gdieno ljudi življaše
  U mekoj razkoši.

A mi tuda prodjosmo —
  Da nu gledaj sada!
  Muk i tihost nebesku
  Ostavismo zada.

Samo graču gavrani
  Drpeć tielesine,
  A nitko se nedviže
  Da jih bar ošine.

Sada napried veselo
  Kamogod se bije!
  Neka crna zemljica
  Crnu krvcu pije!

No je jošter pried nami
  Tvrdjavah' i puka;
  Jošt zapriekah konjima,
  Jošter mrzkog zvuka!

Trieba sravnat gradińe
  Za tatarsko ždriebe,
  Mrzki glas ugušiti
  Bathu j' od potriebe!

Čim s' utiša svietina,
I konj svud prijezda,
Vratit će se Tatari
Na prirodna gniezda.
Dakle napried veselo
Kamogod se bije!
Neka crna zemljica
Crnu krvcu pije!

XVII

Koga stiže Srda Bathukane,
Bio Hrvat, il Tatarin bio,
Svih ti lupa mlatom željezniem;
A gdiegod bi kane dohvatio
Zaman pripor i zaman vidari,
Crnom bi ga zemljom sastavio.
Nêma štita da bi odolio,
Ni oklopa, ni gvozdena šiška;
Gdie dopire mlatom Bathukane
Sve se shrusta i u mrve strieska.
Pùt i gvozdie, kost i krv i žile
Umiese se u niekakvo kalo
Što ti ne bi nitko poznavao.
Svak se sunu pried takovoj Srdi;
Za biežake i nehaje kane,
Nego tiera pravo pried sobome

I satire ljude i živine,
Što nahodi na svojemu putu.
Pod udarcim zemlja zapanjena
Sva se trese mukajući strašno,
Ječu viečna brda iz okola,
A Sušica voda valovita,
A Sušica za trenutak stanu.
Malo vrieme bieše postajalo
Svak odleti iz pried Bathukana,
Svak s' ukloni nekrotivoj sili,
Svak s' ukloni gdie tko bolje može.
Za užasnim svojim vojevodom
I Tatari srdca pribavili,
Nahripili oda svake strane
Preuzeli klance Šubićeve,
Priek Hrvanja izagnali vojsku,
A suzbili čete Dragoševe
Do Čudnića briega kamenita.
Kad to vide bratja Draganići,
Jednim duhom konje potaknuše,
Položise bojna koplja svoja,
Udariše na silnoga kana,
I na strašnu družinu tatarsku.
Hoće l' srieća, hoće li nesrieća,
Najmladji je Rako Draganiću
Prs' na prsa protiv Bathukanu:
Kres obori svoga protivnika,
A Kupiša razlomi mu prsa,
A najmladji ni da makne kana.

Nego skrši svoje vito koplje
Na prsima svoga protivnika.
Ulomkom je o tli udario,
Pa iztegnu svoju novakinju,
Vrati konja jopet na Tatara.
Kad ga vidi Kreso i Kupiša
Pokliknuše ka' no pomamljeni:
„ Okani se ljutog boja, Rako!
„ Izginuli svi mi do jednoga,
„ Ti ostani miloj našoj majci,
„ Nek si majci, Rako, za zakletvu! „ —
Ne htie Rako bratju poslušati,
Već se tisnu brže ponaprieda,
Te zamahnu svojom novakinjom.
U to doba silni Bathukane
Zamahnuo želježniem mlatom,
Susrete se s mlatom novakinja,
Susrete se više u uzduhu,
Novakinja u tisuću mrvah
Zasjala je na crnoj zemljici,
Gola Raku desnica ostanu.
Ali ni to nije dosta bilo:
Mlat mu slazi istim zamahajem,
Istom percem konja opahnuo,
Mrtav konjic izpod Raka panu.
Konjic pao, Rako ustanuo;
Bathukane ko' bik ranjen riče.
Hoće Kreso i Kupiša hoće,
Hoće sada tisuć vitezovah

Da obrane ono momče mlado,
Da g' od smrti nedvojne izbave.
Ali svaki veće posla ima
Neg bi mogo sada dovršiti.
Na svakom se kosa naježila
Gledajući ono momče mlado
Bez oružja i bez konja svoga,
A nad njime silnog Bathukana
Razsrdiena kô divljega zmaja;
Svak okolo mukom zamuknuo,
U svakomu krvca samrznula,
Nij' dihaja od težkoga straha.
Da je tkomu bilo opaziti
Liepo lice Otkajė dievojke
Kako no je ljuto potamnielo,
Potamnielo kô zemljica crna,
Pobliedile ustnice crvene,
Zadrhtjala ka' no trepetljika,
Prignula se konju na sedloce,
Sad bi rekô da će izdahnuti.
U to doba Rako momče mlado
Izza pasa noža povadio,
Preskočio ka' no lastavica,
Umetnu se silnom Bathukanu,
Umetnu se na lijevu stranu
Medju vranca i slabiju ruku,
Lievom rukom uzdu prihvatio,
Desnom maše noža plamenoga.
Da tko vidi ćuda nevidjena!

Istom zgleda silni Bathukane
Toga noža u Rakovoj ruci,
Kô da ga je striela ustrielila,
Mlat željezni iz ruke mu panu,
A on stanu ka' no mramor kami,
Bez odpora smrtnu ranu primi.
Za trenutje u tihoj žalosti
Svrnu oko na ljubljenu kćercu,
Bez prikora i bez pogovora,
Svrnu oko, na tle mrtav panu!

XVIII

Istom teglo Bathukana tielo,
Istom teglo tu zemljicu crnu,
Sinja magla podvignu se gusta,
Te obujmi sve četiri strane.
Koliko je s mora do Obruča,
A s Jelenja tja do Malagosta
Čudnovita magla obavila,
Obavila brda i doline.
Stane buka gorje po uzduhu
Kô vihora što no krši gore
Ili težka neprestanog groma
Pod kojime pucaju nebesa.
Pada s neba krvavo kamenje,
Svukud lete munjevite striele,

A pod strielam briegovi se ore;
Gorko drhtje narav svakolika;
Puca polje tamo i ovamo,
Kô da no se prosielo do pakla,
Puca polje, žive ljude ždere.
Strahom groznim po otajnoj noći
U svakome krvca olednula,
Zapanula duša preplašena,
Svak se boji suda ognjenoga,
Svak izčéka najposliedno vrieme.

XIX

Sunce se je vilo na zapadu
Kad se raztrie magla strahovita,
A oluja kad započe grozna.
Bez pristanka svu noć je trajala
Dokle žarko ne granulo sunce;
A kada jim žarko sunce granu,
Te se ljudi u se povratiše,
Ugledaše to užasno polje
Tielesinam ljudskim prekriveno,
Tle prokleto sasma ogreznuto,
Ogreznuto u junačkoj krvi
Što no teče sa svakoje strane,
Te se lieva u Sušicu hladnu,
Što već krvlju nego vodom plije.

No najprvi što se osviestiše
Dragoš kneže i Šubić Stiepane
Pokliknuli svojoj družinici,
Prenuše jih iz sna zlokobnoga,
Te poslaše momke na okolo
Da uvide gdie je Tatar silni,
Kad na polju nêma nijednoga,
Ako ni je mrtva glava bila.
Na dvoje jih ugledali strane,
Gdie no bieže glavom bez obzira,
Ka' no puste uplašene srne,
Što put Breskve, što put Krke hladne.
Tada Dragoš vojsku podielio,
Dio daje Šubiću Stiepanu,
Dio daje Draganiću Kresu,
Malu četu sebi ostavio.
Prečjem putem tiera Draganiću
Da bi Krke prij' se dohvatio,
Da bi gaze prije posvojio,
Obsiednuo prepoznate klance,
Tatarinu pute presiekao,
Da se zdravo doma ne povrati.
Isto tiera i Šubić Stiepane
Da bi Breskvu prije utvrdio,
Da je Tatar ne bi oplienio,
Pa se razstrô tuda po briežuljcih,
Po briežuljcih i šikarah gustih,
Pa mu dugo četam dodievao.
Što namisle sivi sokolovi,

Sto namisle i dovrše cielo.
Obojici Bog i srieća dala
Te prestignu divljeg Tatarina,
Što no bludi po gori zelenoj
I bez srdca i bez umne glave,
Zasiedoše klance jadikovce,
Sve Tatare pod mač okrenuše,
Žive glave doma se ne vrati.
U to Dragoš svojom četom malom,
Četom malom i to izranjenom,
Kako no je i sam Dragoš bio,
Čuva kralja svoga gospodara,
I razbire to krvavo polje,
Iziskuje ranjene vojnike,
Bili koji za vidanja bio.
Al mu Bela kralj madjarski veli:
“ Oj Dragoše od Hudine kneže,
“ Ili sam ga okom zametnuo,
“ Ili ovdie nije jutros bilo
“ Mladog momka Raka Draganića.
“ Je li s bratjom u potieru pošo?
“ Po' kraljestva radje b' izgubio,
“ Nego da je junak poginuo! „ —
Al mu veli kneže od Hudine:
“ Svietli kralju, mili gospodaru,
“ I ja sam ga jutros potražio,
“ Al ga ni je s bratjom, ni s družinom.
“ Bog će dati, da će dobra biti!
“ Sve se bojim da je poginuo.

" Bratja su mu na tanko se svela,
" Jedan bieše prieko četrdeset;
" Jutros jedva petnaest se skupi;
" Sve ostalo, kralju, izginulo
" Pod tim mlatom silnog Bathukana.
" Brzo si mi ohrabrio krila,
" Brzo ti se, Rako, ulomila!
" Brzo zginu, moj sokole sivi!
" Nego, kralju, poslah četu malu
" Da mu mrtvo proiznadje tielo,
" Da bi sa svim jadim dovršio
" A u grobu mojih praotacah.
" Kad ga živa niêsam uživao,
" Bare mrtav da počinem s njime!„ —
Dragoš jošter u riječi bio
A eto ti iz sried polja čete,
A pried četom dvadest pet nosilah,
Na svakome mrtvo tielo leži,
Mrtvo tielo jednog Draganića.
Al govori mladi četovodja:
" Oj Dragoše od Hudine kneže,
" Evo ovdie vele mrtvih glavah,
" Vele jednoj da izgine kući,
" Mrtvih glavah hrabrih Draganićah,
" Desno krilo hrvatske vojnice!
" Lastno jih je poznavati bilo;
" Svaki nosi odielo jednako,
" Jednak oklop, jednako oružje,
" I jednako perje i čelenku;

“ Al tu Raka Draganića ni je!
“ Ja sam sinoć dobro zapazio
“ To krvavo miesto ubojito,
“ Kad on junak i bez konja svoga,
“ I bez koplja, i bez viernog mača,
“ Malim nožem sa pojasa samim,
“ Priskočio na ognjenog zmaja,
“ Na njegovom vrancu pomamnome,
“ Priskočio i smrt mu zadao!
“ I dobro sam miesto bilježio;
“ Tu pod Humcem sa iztočne strane,
“ Gdie se Humac giblje put Voljaka,
“ Al ni Raka, ni traga od Raka!
“ Ni od sama Tatar Bathukana,
“ Ni od vranca konja pomamnoga,
“ Ni od one liepote dievojke,
“ Što je s Humca s Bathukanom sašla;
“ A kudgod sam pito i tražio,
“ Nitko nezna gdie su poginuli! „ —
To Dragošu vrlo mučno bilo,
Žalostan se u srdašcu nadje,
Kô da no je sina ukopao.
Bela plače ka' no diete malo,
Te nariče liepomu junaku,
Jur junaku, a jošt golobradu,
Što no ga je dva put sahranio,
Sahranio glavu i kraljestvo.
Te mu bratju a i njega sama,
Ako bi se odkle povratio,

Nadariva plemstvom i bogatstvom,
Da jim bude viečna uspomena
Na Jelenju slave predobite,
I harnosti kralja predobroga.
U to Dragoš kneže od Hudine
Naredjuje svojoj družinici
Da plien kupe za se i za vojsku,
Da tielesa mrtva ukopaju
Svud po polju gdiegod koga nadju.
Četrest tisuć silenih Hrvatah
Tu nadjoše viečnoga pokoja,
Sedamdeset tisuć Tatarinah
Kod dušmanah mirno počivaju,
I tu se je liepo razredilo
Grob do groba, junak do junaka.
A tim polje ime zamienilo:
Jelenpolje Grobnikom postanu!

PIEVANJE DRUGO.

GROBNIK

do 1862.

I

Sve godina ide za godinom,
Pa godina za godinom prodje;
Tako prodje šesdeset godinah
Da mi Hrvat slomi Tatarina;
Pa jošt prodje jedna godinica,
Pa za prvom i druga mi prodje,
A tud ide nieki putnik davni
Prieko polja, niekad Jelenpolja.
Al sadare ni je Jelenpolje,
Drugo ime pobieda mu dobi,
Drugo ime, a i slavu drugu
Kojom zemlja hrvatska se diči,
A i hoće dokle bude svieta.
Te razgleda ono polje ravno,
Kako no je sada opustielo.
Sve sićuhni sieri piesak stoji,

Te prekriva polje glasovito,
Kô da no je ognjem izgorielo,
Pa da su ga izplákale vode;
Gdie je niekad loza i smokvica,
Gdie je niekad bilje svakojako
Bogatilo voćem i zeleni
Ka' n' u samoj zemlji obećanoj,
To sad pustoš i strahota gládi.
Nêma stabla da se vietrom vije,
Nêma busa da kamenje krije;
Jedva listak žitnice ponizne,
Jedva čičak žalostni komoli,
I kupiena jadna lozovika,
Što no pusta okršljavi brzo
U nevodnoj ljutoj gomilini.
Ni dan hrane siromaškom stadu,
Ni veselja oku težačkome.
Netom putnik nogom utrudjenom,
Netom tegnu to žalostno polje
Tajnom grozom obuzet zadrhtje,
I žuri se da ga trenom prodje.
A žuri se prieko Kamenjaka
Da mu polje užasno sakrije.

II

Brieg za briegom golu glavu diže,
Kuk nad kukom daleko se bieli,

Kuda staza po stienam se pruža
Te putnika težkim putem vodi.
Dok se sunce krajem svieta vije,
Oči zbija doli na stazicu,
Al ne gleda gdie bi noga stala,
Daleko mu od svojega puta
Daleko mu pamet i srdašce.
A kad sunce za valove panu,
Te podvignu oko zasuzieno,
Te razgleda gori po nebesih
Tiho polje, bistro, niežno, vilno,
Što modrinu zviezdam obasipa,
Tog prostora viekuviečno cvietje;
A najveće divnu Večernjicu
Što plamteća božanstvenim dahom
Mirno plije po nebeskom taštu,
Oko mu se opije liepotom
Te je gleda stalno, neprestano,
Kô da vidi nešto nevidieno
Te ga dviže nad rajnikom sviem
U radosti što imena nêma.
Uzdviže ga al mu obzor dragi
Ne povratja posmieh u zenicu
A kamo li na usta i lice;
Sveti posmieh što nevina duša
Na obraz nam šalje neprekidno,
Te polieva rajskom gizdavostju
I najgrdje čoviečansko lice.
Pa s' obzire putnik na okolo,

Te ugleda i to sinje more
Što daleko pretvara nebesa,
Kô da nebo u nebo s' ogleda.
Za trenutje čudni putnik stanu,
Za trenutje obazrie se svuda,
Pa se putem svojiem uputi,
Te tihahno poče popievati
Lahko, nizko, a dreseljno pietje.
S prva jedva da sam sebe čuje;
Pa tišinom noći i nebesah,
Pa tišinom nagnan i uzhitom,
Pa liepostju doba i prirode
Nećutivo duša zanesena
Glas junački ugodno uvija,
Ali tako ucviljeno pada
Da sried slasti tajni plač se ćuti.

Pietje Putnikovo.

Liepa ti si, zviezdo posestrimo,
Liepa ti si i tebi je liepo
Kad tu sliediš sunce na zapadu,
Što nemirno sa vidika slazi,
A nemirno što od tebe dalje.
Htio bi te svojim milim zrakom,
Htio bi te ljubko obujmiti,
Uresit te gizdom najjasnijom
Da okolo zemlja i nebesa,
Da navidna na tebe se dive.
Tebi more ka' no led se stere

Da ti bude sjajno ogledalo;
Pršaju ti dasi po uzduhu
Jeda bi ti plamen užestili;
Svešto dihće, a na nebo gleda,
Svešto ljubi, a žestoko ćuti,
Svešto mrzi, a osvetu hlepi,
Sve na tebe zenicu obvratja,
Sve na tebe i na svietlost tvoju;
Te jim mrznja u sladost se stapa,
Te jim ljubav u raj se pretvara.
O liepoto u nježnosti sama!
Ti nad tvorim božanstvenim svima!
Samo oko dieve zaljubljene,
Kad u čistom uzhitu ljubavi
Prsa gore nerečenom strastju,
A duh prenut u drugi s' izlieva,
Samo tebi može naličiti!
Al zamani sva liepota tvoja
Kad mi samo tudju žarkost pratiš;
I zamani treptienje ti blago
Kad mi samo tudju slavu značiš;
Il viestnica sunčeva Danica,
Il mu pratnja skromna Večernjica,
Svuda mila, svuda niegovana,
Svuda draga, a robinja svuda!
Zašta nikad ne posvoji nebo
U jutrinjoj tihoj dobi blagoj?
Zašta nikad ti ne zagospodi
Dan pretvoriv miliji po svietu?

Zašta nikad, bar kad sunce zadje
Kog mi slediš tako ljubeznivo,
Ne ostanu prieko noći tamne
Da mu vodiš zviezde na okolo,
Da jih vladaš sjanjem ugodnijem
Dokle drugim narodom on sjaje?
Koli slična, zviezdo posestrimo,
Koli slična sudbina je tvoja
I sudbina slovinskog naroda,
Što no te je davno izabrao
Da sried neba sa mladim miesecom
Naznačiš mu pleme silnovito!
I on strada putnik od viekovah,
I on strada oko sunca svoga
Što svietlosti udielit mu smije
Te jedinstvo kaže i slobodu,
Al prosvietlit pute mu ne smije
Što k jedinstvu vode i slobodi;
I nikada prosvietlit jih neće
Dok mu srdce k srdcu ne počine,
Dok mu misli bratja ne sjedine.
Tužne misli a kamo nam sada?
Jošter niêsu bratja odahnula,
Samo ciene da će odahnuti,
A eto ti crnu maglu vije
Po nebesih našeg zavičaja
Grozna sila što slovinskom vlada,
Te mi brata bratu pozakriva,
Te mi glase, jadne glase sjeje!

Da bi brata od brata dielila,
Da bi slogu duha razkinula,
Da bi sama razdvojila Boga,
Te podvigla krsta proti krstu,
Sve na našu žalost i pogibu,
Sve na korist pakla i dušmanah!
Stradaj viečno, nesriećni putniče,
Stradaj viečno pod tudjiem jarmom
Kada bratu i ime zavidjaš!
Onaj pečat što nebesnik udre
Na prokleto čelo Kajinovo,
I na tvoje bratubijsko čelo
Nek ponovi nebesnik jopeta,
Iz te borbe, tužni pobiedniče,
Da bi ikad pobiednikom stao!
Svikolici jedne majke dieca,
I svi jednim mliekom zadojeni,
I svi jednim putem uputjeni,
Svi sinovi jedne majke Slave,
Kud bludimo tamo i ovamo?
Šta imenah drugih nahodimo?
Sad za majku da bojak bijemo,
Sad za majku, a ne suproć majci!
Da bi ikad umrla nam majka, —
Koja no je viečita stvorena
Doklegod je sinovi ne smaknu, —
Da b' umrla, podli ubojice!
Tad, tad samo, borite se za vas.
Kad na zemlju Bog postavi Slavu

Mnogo liepšu, zviezdo posestrimo,
Mnogo liepšu neg si ikad bila,
Nebesnici Boga pogledaše,
Pogledaše, te ga proslaviše,
Pa se tiho Bogu pomoliše
Da ju dvigne na nebo uza se,
Da ju ljube kod njegova stola,
Da na zemlju duhove se smami,
Jer da će mu opustošit raja.
Tada kažu niz božije lice
Suzica se jedna zaronila,
Zaronila nebu niz oblake
A padnula na zemljicu crnu,
Tri je diela zemljice poplila,
Stvorila se morem i pučinom.
Nebesnici licem poniknuli,
Te na obraz nica popadnuli
Pried priestoljem Boga istinoga,
Te ga mole, te ga umoliše,
Da jim kaže za smiljenje svoje
Odkud težka žalost viekuviečna.
„Šta prosite, vierne sluge moje,
„Odkud težka žalost viekuviečna,
„Zar očima vašim ne vidite
„Ono sieme svakoje bolesti
„Što postavih uz tu krasnu Slavu?
„Duh nemira, Srda iz dno pakla,
„Posiejala svoje sieme gorko,
„Posiejala a u njivu tustu,

" Tusta njiva razplođit ga hoće!
" Dan za danom, a vijek za viekom,
" Sve to veće posvajat će zemlju,
" Ovit će se oko Lipe cvietne,
" Popet će se u najviše grane,
" Ugušit će i cvietak i hvojku;
" Navrnut će bilja pakljenoga
" Da bi raslo ne na svojoj grani,
" Jeda bi se Lipa pretvorila,
" Ostavila zelenilo svoje,
" Zauzela lištja tudjinskoga,
" Tudje sieme u sebi začela!
" Tada će te, moje sluge vierne,
" Ugledati dielo nevidjeno
" Gdie brat brata na uboj pozivlje,
" Gdie ga srami svojiem imenom
" Što je obim postavila majka,
" A na posmieh cara tudjinskoga,
" A na žalost mile majke svoje!
" Kakvom krvcom tu mi zemlja teče!
" Kakve duše zemlju ostavljaju!
" Vratjaju se Stvoritelju svomu,
" I plakaju pried mojiem licem,
" I vape mi danak za osvetu,
" A osvete danak je daleko!
" Raztierani poture po svietu,
" Od nemila proseć do nedraga,
" Što čemera popit može duša
" Koju no sam za muke stvorio,

“ Sve do kapi taloga će popit!
“ A vi sami nebesnici moji
“ Što navidno gledate na Slavu,
“ Kad vidite takve muke gorke,
“ Molit ćete da oprostim veće! „ —
A za dneve toj sudbini kletoj,
A za dneve viekove brojimo!
No nij’ dana bez ikakvog zraka,
Ni pustoši bez travnoga busa,
Nit je rane posve bez utiehe,
Nit je jada bez ikakve nade.
Dodje doba pa nam sunce grane,
Na pustoši ustáne se ljudi,
Vrieme teče, rana se izvida,
Svakom jadu konac prispijeva,
Našem samo nêma nigdie lieka!
Vijemo se, zviezdo posestrimo,
Vijemo se raju na okolo,
Ka’ no i ti na okolo sunca;
Ni ti sunca nikad ne dostignu,
Ni ti sunca, ni mi našeg raja!
Da bi duša jadom utrnuta
Te pohlepe svoje pozabila!
Da bi pamet u viečnom izčeku
Umorom se težkim umorila,
Opovrgla svoje sanke stare!
Sve to življe i pamet i duša
Svakdanjiem jadom izoštrena,
To bistrije, ognjičnije ćuti

Da za raja bieše namienjena,
Namienjena, a ne udesjena,
To liepše joj pried očima stoji
Našeg raja slika nemieniva,
Za nas samih urišenog davno,
A što nitko užiti ne smije.
Sila sama dok smo u neslozi,
Sila sama daleko nas drži!
Dal posvojit ga ne može nitko,
Nit posvojit, nit ga uništiti!
Ka' no pseto na travnoj livadi
Da zaprieči stadu nevinome
Mladu pašu, a sam je ne pase,
Nami tako navidni narodi
Raj žudjeni silno zapriečuju,
Zapriečuju, al ne uživaju.
Joh žalosti! a takve častimo,
Častimo ih od viekovah sliepi,
Te urotu pustu urotismo,
Urotismo suproć miloj bratji.
Otvrdnuti u davnim prezrakam,
Jošt Kumira nazivljemo Bogom,
Klanjamo se Pihi i Taštini,
Po kojim su niekad uzklisnuli
Milostivi naši gospodari,
Te nas sada i za posmieh gnječe.
Kô trstika nad močvari gnusnoj,
Pried svakim se vietrom okretjemo,
Samo da nam ne polome strnje,

Samo da nam imena ne zguše!
Što im podlost niegda zadobije
Ili podlost, il podlija himba,
Navidimo u srdcu klonutu,
Navidimo i sebi želimo
Il tu podlost, il podliju himbu
Koja no je mrćine uzniela!
U to oni čvrštje zasiedaju,
U uzduhu grane raztieraju,
Ugušuju što jim bliže raste,
A na dalje otrov prolievaju!
Sietješ li se, zviezdo posestrimo,
Sietješ li se dnevah od potopa
Kad jedina korablja preslaba
Sieme ljudsko spasi za svijeta,
Za svijeta i za mukah spasi?
I sadara mukaju valovi,
I pučina riče strahovito,
I odprta vriela na nebesih
Toče vodu, te doline tope.
I sadara jedina korablja
Može spasit svieta zapanjena
Te sahranit ljubav i prosvietu,
Te obožat liepost i nevinost,
Te osladit rane mučenikom,
Te posvetit suze pokornikom,
To bi mogla korablja jedina,
To bi mogla, al narodi neće!
Obuzeti mrtvilom otajnim

Otežkane zenice nam klonu,
Al bez mira, ali bez pokoja
I klonusmo, i tljajemo jadno!
Te u tljanju poruga nas žeže,
I pogrda, nador i sramota
Rad prievarah naših gospodarah;
Nu nesloga što nas ujarmila,
Iz početka svakom podmetnula,
Ona sama i ruke nam sveže,
Ona sama i glavu nam skuči.
Kruh svakdanji prezir i tlačenje
Omili nam srdcu uhiljenu,
Te ni sami željet ne smijemo
Što jur znamo da nam pravo spada!
Te s' u srdcu robski radujemo,
Da dosadom ganut jednakosti
Obvrne nam rieči, il pogleda,
Što ljudskije, jali što blagije,
Ka' no da smo časti zadobili!
Te oholi, crn nam obraz bio,
Te blaženi čarobnim veseljem
Sve trpimo, duše otupljene,
Što nikada ne pretrpi nitko:
Obožanu žalost i sramotu!
Dočim diku Slave i imena
Pried narodom svakim uzdvižemo,
Nećutimo, jada i nevolje!
Da jošt slavni imenom smo samo,
Tim jošt slavni, a žitjem robovi!

III

U to noćca zemlju je prekrila;
Panu vietar, panu žamor svaki,
Sve s' utiši u otajnom sanku,
Što nas kriepi za budućeg jada,
Jad budući da žeštje se ćuti.
Sama bdije kakva bolest tajna
Što provali u srdce duboko,
Te u suzam ište oblakšanje,
Il u suzam, ili u osveti.
Al nam putnik suze ne prolieva,
Ni osvete motri u srdašcu;
Kô da se je jadu podvinuo,
I predô se kô za bola rodjen,
Srdce plami pod ljutom mu ranom,
Srdce plami, duša jadikuje,
A na ustih nêma ni uzdaha,
U pameti ni promisli nêma.
Je l' to hrabrost da se predobije?
Je l' nehajstvo te ništa ne ćuti?
Da je hrabrost te se predobije
Bila bi mu duša otvrdnula;
Da nehajstvo te ništa ne ćuti
Ne bi s' bio rane osietio;
Pod zloj zviezdi junak se rodio,
Udes ti ga težak udesio,

Urisao za žalosti viečne,
Od koje će mučno odbiegnuti.
Ide sporo po kršnome putu,
Kô da nêma cielja putovanju,
Kô da nêma gdie no bi prispieo,
Ni gdie milo pričekan bi bio,
Blagi otac, ili gost ljubljeni;
Samo ide, hodit mu je samo!
Dali kadgod za trenutak stane
Da osluhne žurkanje potoka,
Il cvrkanje leptira vretenca,
Il ti šelest nemirnoga krila,
Il uvitak slavuljeva glasa.
A kad i kad gleda na nebesa,
Kô da ište zviezdu predhodnicu
Koja bi mu prosvietlila klance
Kuda ima putnik probijati.
Jednom mu se dalo pogledati,
Kada, nuti! iznenada grane,
Grane svietlost tamo prieko brda,
Grane svietlost rekbi zviezde jasne.
Stane putnik sobom razmišljati:
Odkud bi mu zviezda pohmolila,
Koju nikad ugledao nije,
Na davnome neprestanom putu,
Nikad nije do ovoga časa.
Liene krake taj mu vid potiče,
Te on življe i čvrstije stupa,
Brže bolje da se osviedoči

Kakva svietlost, il kakva je zviezda
Po zavojim brda kamenoga
Kadgod mu se za hridinah taji;
Kadgod misli da je izgubio
Kad bi mu se zatajala dulje;
Nu kadgod se iz nova objavi
Sve se veća i jasnija čini.
Malo vrieme bieše postajalo,
Te se trudni uvierio putnik
Da to ni je sa nebesah zviezda,
Već da to je na vrh brda vatra,
A u hridnoj dubokoj pečini,
Gdie bi same vile stanovale.
Kad u dràgu kršovitu sadje,
Što ga dieli od brda visoka,
Nestanu mu na oku svietlosti,
Koja no mu krake upravljala.
Ali putnik zabilježi miesto
Po vrsima briegah na okolo
I po zviezdam na nebesih gorje
Pa se stavi na srieću božiju.
Guste gaje u dubokoj dràgi,
Pa šikaru nad gustiem gajom,
Pa vrleti nad oštroj šikari
Putnik probi tajnom zeljom tieran,
Dokle doprie do pečine hridne.
A kad doprie do pečine hridne
Ište putnik pomno i brižljivo
Bili gdiegod vrata ugledao,

Al za dugo i zaman se mori,
Nigdie nêma vrata za prolaza.
Siede putnik trudan i umoran
Da počine na lednu kamenu,
U to začu nieki glas žalostni
Kim protrnu od vlasih do petah;
Čini mu se da ga začu prije;
Ali davno ako brojiš danke,
A sadara ako uspomene.
Cvielno, tužno, čisto očajanje,
Koga zagriz same duševnosti
Jadnijega i gorčijeg čini,
Svakim ti se odkriva uvitkom.
Sav zapanjen u smrtnom trganju
Kô da duša ciepa mu s' od kostih
Osta putnik na te jadne glase
Što tihahno sebi popievaju.

Glas iz Spile.

Ogorčenu dušu moju
Jedva stískam u prsima;
Nemienjenom u pokoju,
Što svu narav preuzima,
Ona sama tuguje!

Hoće vani ona sama;
To joj čas je pohlepljeni!
I pakljenim da mukama

Ovaj gorki sviet zamieni
Za nju gniezdo žalosti!

Kakav život bie m' u nadi!
Kakav život u istini!
Carstvo svieta za me ràdi
Razkrša se da m' učini
Najmilije priestolje!

A dnevi mi u žalosti',
U jadih mi takvih traju,
Da bi jedan bio dosti
Da ogorča viekom raju
Nedospietne razkoše!

Ah! jest tužna uspomena
Minutoga jur veselja,
Kojega te mami siena,
Kojega te peče želja,
A doseć ga nemoći!

Ah jest gorka miso jada
Nepravedno što s' pretrpi;
Za vieke ti dušu svlada;
Svaki čas ti k staroj vrpi
Novih jadah priloži!

Al sam plakat ja morala,
Za božanski raj i srieću,
Što ja niêsam okušala,
Okušati što ja neću
Za viekovna vriemena!

Stvarala sam u pameti
U pameti što Bog stvara;
Sve naslade što na svieti
Nit imaju pametara,
Nit imaju imena!

Množila ih svakim časom
Svemogućom mojom vlasti;
Krasila ih licem, stasom,
Samom riečcom silne slasti,
Što s' u raju nepozna!

I raju sam samom dala
Uživanje savršnije!
A temu sam prilagala,
Što ni sami Bog ne smije,
Žrtvovanja razbludu!

Udes, Udes lednom rukom
Stvorenje je moje žnjio!
Samoću je moju mukom,
I žalostju obavio,
I kajanjem izpraznim!

Jedinu mi slast ostavi:
Bil osvetu, bili žrtvu!
Kad bih mogla toj ljubavi
Posvetiti bare mrtvu
Onu što je ljubio!

Prenuo se putnik u bolesti,
Te pokliknu izza glasa tanko:
“ Jeli tkoga u toj pustoj spili
“ Da za ljudi i za Boga znade? „ —
“ Tko spominje pried pakljenim stanom
“ Tko spominje ime nerečeno? „ —
“ Novi Kajin, a ne ubie brata!
“ Što ti' bieži pried božijem licem;
“ Ne ubiegnu lica božijega,
“ Ali ipak ni nahodi mira. „ —
“ Nesrietniče! tko te noćas vodi,
“ Tko te vodi po neputnom brdu? „ —
“ Duh nemirni, srdce nepokojno
“ Tieraju me, a od mnogo lietah,
“ Da obijam drvlje i kamenje,
“ I da ištem što nemogoh naći. „ —
“ Uljez' amo! iskat poslie nećeš;
“ Smrt te čeka ovdie, nesrietniče!
“ Nitko nije silnog Crnoboga
“ Osluhnuo najposliednu kćercu,
“ A životom završiò nije. „ —
“ Život m' išteš? Na poklon ti bio!
“ Oblakšaš me od briemena težka. „ —
Žena bieše tanka i visoka,
Tmasta lica, mledna, ukostiena;
Vlasi bieli, kô ovčije runo,
Ni spućeni, ni prem ugladjeni,
Spadaju joj doli po ramenih,
Obvijaju čudnovito lice,

A na licu tragove liepóte
Nevidjene na našieh stranah.
Dugo vrieme sve joj okameni,
Dugo vrieme i žestoke strasti;
Koža, žile, živci i mišice,
Kô na sliki vieštoga kipara,
Daju nam se lahko gonetati;
Dal liepotu davnu ne razčini.
Oko samo ništa joj ne mieni
Dugo vrieme, ni žestoke strasti;
Liepo joj je, nadnaravno liepo!
To joj sjaje ka' no u dievice
Što oživе u prvoj ljubavi
A životom srdca razdražena
Za koga je i stvorena bila.
No kakva bi sjajala Danica
U praznome, opustienom nebu?
Strašno ti je takvo spodobljenje
Oka mlada, lica ostariela;
Jošt strašnije da bi s' izlievale,
Izlievale nekrotime strasti
Što se začmu u prvoj ljubavi,
Izlievale kroz onakve zene!
Sad joj pogled prem nemio nije,
A smrt prieti stravljenu putniku,
Dal joj tvrd je, ukočen, neganiv
Ka' no da je u divljem uzhitu
Na obzore nieke obvratjeno
Što pried sobom nikad ne nahodi.

Tu joj duša prosievala nije;
Kô u sebi sama sakupliena
Tu prebiva u pustome svietu,
Sama žive drugiem životom:
Je l' spomenam prošastieh danah,
Je l' uhvanjem danah dojdućieh,
Ne bih lahko gonetati smio.

IV

Pogleda ga žena čudnovita,
Rekbi željom da što reče dalje;
Hip vriemena on se zaustavi,
Kô da gata što bi pogled htieo,
Te ovako njojzi govorio:
„ Šta bi tebi, a i meni šta bi
„ Da poslušaš prem žestoke jade
„ Što od davna ćutieh u pameti,
„ Što od davna, a što ćutim sada?
„ Pogledaj me! moje siede vlasi,
„ Moje tielo jur ukoriepieno,
„ Ukostieno po samoj starosti —
„ Bili ti se gonetati dalo,
„ Bez posmieha i gorke poruge,
„ Da, što trpe, po ljubavi trpe?
„ Crne su mi vlasi valovale
„ Niz ramena, niz šiju junačku,

" Jer bieh junak medju junacima,
" Mlado momče od sedamnest lietah,
" Kad zaljubih kćercu jedinicu
" U tudjina moga dušmanina.
" Ona liepa ka' no liepost sama,
" Raj za mene i uhvanje raja!
" Kako mi je srdce zanijela,
" Kako mi je pamet obuzela,
" Kako mi je savladala snagu,
" Ona ljubav jedina u svietu!
" Mnoga lieta, neizbrojna lieta
" Prieko-tiela i duše mi prodju,
" Al mi ljubav kô u prvom hipu
" Nesklonuta, netegnuta, viečna!
" Kaplje krvi, mrve kosti nije,
" Ni je vlaska u svem tielu mome,
" Što se nije stokrat promienila;
" Ona sama nemieniva stoji!
" Svakdano mi sunca zalaziše,
" I mieseci i zvijezde jasne,
" Ta mi sjaje neprestano sama,
" Sama sjaje nad žalosti mojoj.
" Sbijena je u srdašcu mome
" Ka' no hlapat po komu i živem;
" Usadjena u duši je mojoj
" Ka' no slika sama Stvoritelja;
" Tom je mislju duša m' udahnutá
" Ka' no dahom iz božanskih ustah;
" Ponavlja se za me bez prestanka

“ Ono čudo najveće, najliepše,
“ Po kom s prva živ postanu Adam!
“ Al je za me dahom udahnuta
“ Te ljubavi moje viekuviečne;
“ Ta mi slika vazda jedna lebdi
“ Pried očima i tiela i duše
“ Nježna, blaga, nad-a-mnom prignuta,
“ Sa pogledom nevinog dieteta,
“ Sa posmiehom rajnika nebesah,
“ Što na prsih svoje majke spava.
“ Prvim časom kad me predobije
“ Bie mi takva, takva mi j' i sada! „ —
“ Nesrietniče! zla te je sudbina,
“ Zla sudbina rano napanula,
“ Utrgnula sve uhvanje tvoje. —
“ Nu tko žive bez takvog uhvanja?
“ Tko tog jada nije preživio?
“ No se može pretrpieti lahko
“ Kada nêma što ti dušu truje
“ Nego samo ljubka uspomena,
“ Kada nêma tko u sanku tvome
“ Razbudi te drhtom iznenada,
“ Tko ti jelo u čemer obvratja,
“ Tko ti čini danke provoditi
“ Svak trenutak u smrtnoj bolesti,
“ Kad mreš i mreš, a domriet ne možeš!
“ Ti poviedaš o tvojieh vlasih,
“ Ti o sili i krasoti tvojoj!
“ Ah da si mi onoga vidio

" U svem svietu momka jedinoga!
" Ti mi hvastaš o tvojoj ljubavi,
" Da si kaplju moje oćutio! —
" U oku ti nieki posmieh planu,
" Je l' poruga, ili je neviera? —
" Pokli smrt te neizbiežna čeka,
" Čas posliedni visi ti nad glavi
" Poslusaj me malo, nesrietniče!
" A što čuješ sagnjet će u grobu.

V

" Niekadara narod Slavijanski,
" Ka' no narod mojieh otacah,
" Vierovaše u dva razna boga,
" Zlo i Dobro što jim privadjaše.
" To vierova čeljad glupa samo
" Kojim Sladost naziva se Dobro,
" A Zlo bieše što je Trpko bilo,
" A ne vide bistrije, ni dalje.
" Nu tko motri čedno i razumno,
" Zlo od Dobra nikad ne razluči.
" Je li dobro da dietešce malo
" Nećuteći prima bez pristanka
" Prima silu kojom čoviek stane?
" Je li Dobro da zelena vojka,
" Kada no je sa cvietom začela,

„ Neprestano slast iz zemlje prima,
„ Po kojoj bi voće zazorielo?
„ Nu kad diete coviekom postane,
„ Nu kada je zazorielo voće,
„ Slast i Sila što to Dobro rade
„ Bili smiele tad se prekinuti?
„ One sliede — a čoviek ostari,
„ One sliede — a sagnjije voće;
„ Ter početkom što je Dobro bilo,
„ Na dočetku samo Zlo postaje.
„ A Narav jih nikad ne razpaja:
„ Te u Dobru svagda Zlo se gniezdi,
„ Iz Zla svagda proniče nam Dobro.
„ Al što Narav nikad ne razpaja,
„ To na zemlji razpajaju ljudi:
„ Kad jih plaši Zlo obmanom svojom,
„ Il jih Dobro k sebi primamljuje.
„ Dobro Srdcu, Zlo s' odzivlje Umu.
„ Ljubi Srdce svoje zavičaje,
„ Ljubi slasti jučer oćutiene,
„ Al svakdano niešto ožestjene,
„ Uzvišene do samih nebesah,
„ Dok na svrhu utrudjene strasti,
„ Ožuljene čestim uživanjem,
„ Nemoguću promienu požele.
„ Um promiene nemoguće vidi,
„ Um jih vidi mnogo iz daleka,
„ A što vidi mienja neprestano,
„ Te lagahno da ne ćuti nitko

" Um satire slatke zavičaje,
" I ucvielja prem pokojno srdce,
" Svakdano ga malo poucvielja
" Da ga nebi jednom ucvielio,
" Da ga nebi otrovao jednom
" Ono Srdce što svedj uhva vele!
" Bielbog Srdcu ubavno pogadja,
" A Crnobog upravlja pametim;
" Od ovoga otac mi izlazi.
" Nikakvoga od srdca poroda
" Sudbina mu dopustila nije,
" Nikakvoga osvem mene same!
" Na moju je naložila glavu
" Sve gospodstvo kuće i plemena,
" I sve časti na ovomu svietu —
" I sam život moga roditelja,
" I kraljestvo tatarskog naroda
" Nad narodom sveg kolika svieta,
" I blaženstvo smrti i života,
" Sve je na me bilo postavljeno.
" Ako ja bih zaljubila bila
" Igdie koga na bielome svietu,
" Igdie koga već do otca moga,
" Moralo je to sve propadnuti,
" I sve spasti na sieme naroda
" U kom ja bih ljubav izabrala.
" Moralo je to sve ostanuti
" Pried-a-mnome i mojim kolienom,
" Ako ne bih drugog privoljela

„ Do onega što mi otac dade,
„ Da mi bude za viek ljubovnikom.
„ Al je bilo jedno momče mlado,
„ Mlado momče vašeg pokoliena,
„ Mnogo liepše neg na gori sunce,
„ Mnogo bolji nego nebesnici.
„ Srdcu momu bieše omilio.
„ Svi bogovi koje sviet izmisli,
„ Svi bogovi koje sviet poštuje,
„ Da su mi se gdiegod pogodili
„ Ne stvoru mi onakvoga momka!
„ Samo smisli, putniče neznani,
„ Da je mene, kćercu Crnoboga,
„ Da je mene, što ne živem srdcem,
„ Što ne ćutim kako ljudi ćute,
„ Što razmieram u bistroj pameti
„ Kako će mi poželjivat duša, —
„ Isto ka' no duhovi s nebesah
„ Što nikada za pùt i neznahu, —
„ Takvu mene on je zatravio;
„ Pamet mi je samu predobio,
„ Iznio mi izvan mene dušu,
„ Ulio mi one niežne strasti
„ I blaznosti one nerečene,
„ Što no ćute kćeri Bielbogove;
„ Običnom me dievom prečinio,
„ Što no ćuti kak joj srdce pràvi!
„ Malo časah živiela sam s njime!
„ Jedva cielov iz njegovih ustah

„ Lice mi je istom opahnuo,
„ U tim časim, u cielovu temu,
„ Eto živem neizbrojna lieta!
„ Ni raj silnog praotca mi boga,
„ Ni gospodstvo sveg kolika svieta,
„ Ni sadara ne bih poželjela
„ Kô te čase i taj cielov divni! —
„ Ne smutjuj se, neznani putniče,
„ Ne smutjuj se, jošt ti vrieme ni je! —
„ U takovoj nadnaravnoj strasti
„ Život, pokoj, veličanstvo, slavu,
„ Svukoliku moju porodicu,
„ Bila sam mu tada darovala.
„ Ima nieki nožić od potaje
„ Pred kim pada i duh i mogućstvo
„ Svih sinovah silnog Crnoboga;
„ Nit ijedan poginuti može,
„ Ako tezim ne pogine nožem;
„ Meni ga je otac povierio,
„ A ja sam ga ljubovniku dala! —
„ Što se treseš, neznani putniče?
„ Što se treseš u takvom skončanju?
„ Ne drži me te zvierinje ćudi
„ Da sam htiela otca pogubiti,
„ Oteti mu krunu i kraljestvo,
„ Te uživat moga ljubovnika!
„ Ljubav otca sa mojoj ljubavi
„ Bila mi se spojila u duši
„ Da mi ni je ni u sieni palo,

„Da mi ni je u sanku se snielo
„To ubijstvo svetogrdno, mrzko!
„Držala sam pakljenom prizrakom
„Da moj otac i ta ljubav moja
„Ikad bi se na bielome svietu,
„Ikad bi se suprotivit mogli.
„Dodje vrieme, ah! i naglo dodje,
„U oružju jedan proć drugome,
„Nenadano za me žalostnicu,
„Nenadano, nemili! ustanu.
„Ljubav moja momče golobrado
„Na silnog mi otca navalio,
„Izgubio vilu konja svoga,
„Salomio svoje vito koplje,
„Razkršio svoju novakinju,
„Nêma veće do mojega noža
„Čijem bi se junak obranio —
„A meni je izbirati bilo
„Koga živa tad bi privoljela!
„Ni je znalo momče golobrado
„Da o meni i život mu visi;
„Nije znalo u kom gorku jadu
„Njegova me drzost postavila;
„Čas prokleti za vieke viekovah,
„U kom izcied pakla sagustnu se
„I u mojoj duši zagospodi,
„Za me stanu, i za vieke stanu!
„Niêsam mogla momka izgubiti,
„Nebih mogla izza sveg mučenja

„ Što je na me skupa napanulo —
„ Ljubovnika hotiela sam živa!„ —

VI

Kô da siena prošastieh dnevah
Sve ujedno povrh nje se razstrie,
Izvan sebe stanu iznenada,
A izmuknu glas joj uztreseni.
Žar iz oka prijašnji izčeznu,
A ruke joj panu umorene,
A lice joj ka' no pepel tmavi!
Zemlju gleda žena čudnovita,
Kad i kada sasvim tielom drhtje,
Ustim miče kô da tajne rieči
Tajnom stvoru njekom progovara.
Malo stanu, samo hip vriemena,
Pa započe ugašenim glasom:
„ Ljubovnika hotiela sam živa!
„ Ne za mene, za me umrie tada!
„ Krv otčevu, poraz mi naroda,
„ Razrušenje moje domovine,
„ Slavu silnog praotca mi boga,
„ Čast i diku moju samu dadoh,
„ Tunje dadoh, dali ne prodadoh!
„ Sve to manje jadno mi je srdce,
„ Sve to manje onda procienilo

„ Nego život moga ljubovnika!
„ Čuj me pače, neznani putniče,
„ Cienilo bi — koža ti se ježi? —
„ Cienilo bi, jadnici! i sada!
„ Al sladosti iz neviere jaza
„ Nebih nikad, nikad zacrpila —
„ Prije bi me ostavila duša!
„ A ja bih se radostno odrekla
„ Od božanstva praotca mi boga
„ Jedan cielov, jedan cielov samo
„ Na mojemu licu ukočenu
„ Da oćutim iz njegovih ustah;
„ Al sramotom i izdajom, nikad!
„ Nikad, nikad u vieke i neću!
„ Ah gdie mi je nada njegovana
„ Nedospietne pričiste ljubavi,
„ Što je mogla mene obožati,
„ A po meni obožati njega
„ Da b' u raju vašeg Svietovida
„ Nijam silno zasieo vladarem,
„ Te u svoje viekuviečne plame
„ Oborio jednom iznenada
„ Te stvorene za radosti same,
„ Jošt bi manje oni pretrpieli
„ Neg pretrpih od prokletog dana!
„ A jošt grdja nadleža mi muka!
„ Ja nad njemu osvetit se moram,
„ Ja nad njemu kazniti izdaju —
„ Ja kazniti izdajica moram!

" Sudbina je i to urisala!
" A ja čekam šestdeset dva lieta;
" Mora doći to ljubljeno momče,
" Mora doći k ovoj tužnoj spili,
" Mora doći — a živ ne izlazi!
" Nož što krvcu mog mi otca proli
" I njegovu prolit će — i moju! „ —
" I vrieme je da bi ju prolio —
" Ev', Otkajo, pried nogam ti Rako! „ —
Tad se začu nieki uzklik divlji;
Nêma ništa na bielome svietu,
Nêma ništa što bi naličilo
Tem uzkliku jedinom na svietu.
Da rajnici sa višnjega neba
S najdubljijem pakljenim ponorom
U raznoj bi strasti pokliknuli,
Možda bi se temu približilo.
Ljubav, mrznja, grust, izčekivanje,
Njega, psovka, blagost i divljačtvo,
Zelja krvi i ljubavi želja,
Svešto ženu tvori najmilijom,
Svešto zvierče najstrahovitijem,
Umiešano nerečenom moćju
U temu je uzkliku sve bilo!

VII

Ljutu zmiju da je pogazila
Sto no rije i u krug se vije,
Brže nebi bila odskočila,
Neg odskoči Bathukanovica!
Trže desnom nožić od potaje,
Lievom Raka odtura daleko
Da joj noge nebi zagrlio,
Da je nebi starac dotegnuo.
Dubko stoje vlasi naježene,
Plamom plame razširene nozdri,
Usta zievnu, a stisnu se zubi,
Sve po licu žile se uzpele,
Rek bi sada da će razpuknuti,
Iz oka joj grozna munja sieva;
Sad ga sgnieči, sada ga razhrusti.
Ka' n' ubijen gnievniem pogledom
Spusti ruke, a prikuči glavu,
Satren pade Rako Draganiću!
Malo hipah ništa čuti nije,
No zikanje daha srditoga
Što joj silno kroz nozdrve leti;
Malo hipah, zanj viekuviečanstvo!
“Udrij — udrij; spravan sam, Otkajo!„
Al u njenoj uzbujanoj duši
Strast što nêma imena na zemlji

Bezuzdana zagospodila je.
Ni je ljubav. a ni mrznja ni je;
Al uzdrža svu sladost ljubavi,
Al uzdrža i sav otrov mrznje,
Raj i pako umiešan i spojen
Kô neznano, to nerazlučivo.
Te ga gleda; dugo, pomno gleda,
Ište po tom ostarielom licu,
Već žalostju nego li godištim,
Onaj obris nekadašnjeg mladca
Što u srdcu nemienjen joj žive,
Svom liepotom mladjahnieh lietah,
Što joj sjajan u spomeni žive
Te joj muke svega pakla sladi,
Ište jadna, al ga nenazira!
Kakva žalost nebo bi prodrla
Na umrtju svoga stvoritelja,
Takva žalost onu dušu prodre
Kad ga vidi, ali nenahodi
Što zaljubi tako prem žestoko
Da je za to bila žrtvovala
Što je svietu dražje i svetije.
On joj ljubav, pokoj, čast, uhvanje,
On joj otac, vlast i porodica,
Bog nad bogom njenim on joj bio.
A sad eto! utrudiena starca,
Smrt tu vapi da bi počinuo:
“To je — Rako!„ jedva progovara
Oči sklanja k tlehu nesrietnice

Kô u misli tužnim zadubena.
“Jest, Otkajo, ovo ti je Rako!
“Sve bolesti što gruhnuše na te
“Niêsu mi te tako promienile,
“Kako su ti promienile Raka!
“Ti izgubi otca i naroda,
“Ti izgubi svega svieta carstvo,
“Ti izgubi obvlast tvojeg Boga,
“A jà tebe, a ja tebe samo!
“Ti mi veća neg to svekoliko!
“O da si me kadgod pogledala
“U prošasto nedospietno vrieme,
“Kad te iskah po sirokom svietu,
“Svud te iskah, osvem gdie si bila!
“Da si bdiela nad mojiem snima,
“Da si bdiela nad bdienjim mojiem!
“Kada bi me umor predobio,
“Umor tielo, očajanje dušu,
“Kad duhovi što uzduhom plove
“Nariecahu samo bezuhvanje!
“Tad bi znala, moja nesudjena,
“Tvoj ti Rako zašta umrie tako!„ —
“Sve to zašta? Da se narod spasi
“Što po sebi življeti neznade,
“Življet nezna, a umrieti neće,
“Samo hrabar uzalud za sebe!„
“Oj prokleta za vieke do vieka
“Hrabrost naša i mišice silne,
“I pobieda i pobiedni vienci,

„I bojevi i Slava viteška!
„Kad hrabrosti i mišicam silnim,
„I pobiedam i pobiednim viencem,
„I bojevim i slavom vitežkom,
„Ne sklapamo neg nehajstvo samo!
„Hajde, šetaj okolo po svietu,
„Koliko ga duga i široka,
„Kudgod stupiš i zenicu svrneš,
„Tu se lila krvca slavijanska,
„Tu se biele slavijanske kosti,
„A za korist vraga i tudjina!
„Svud tudjinci plašt nam razkidoše,
„I častno nam žezlo razciepaše,
„Da bi kune sebi posvojili
„Triesku žezla, il ustrižak plašta,
„Čim bi trli rod nam i sinove.
„Pretrpismo silu i nevolje
„I grdobe mnoge svakojake;
„Nasitismo diecom sisajućom
„Psetad lovsku gordih pobiednikah.
„Jedva smo se tih oslobodili,
„Gle na Česku, gle na Polsku zemlju!
„Gle na samu veliku Hrvatsku!
„Što nemogu silnim oklopnikom
„To će Hunom divljim i Tatarom;
„Što nemogu Hunom i Tatarom,
„To će vierom, to će besiednikom;
„Što nemogu vierom i besiedom,
„To će bolje varkom i izdajom.

“ Tim sad traži da nas s svieta smakne.
“ Tim da pamet bistru nam oglupi,
“ Da nam smrsi roda i naroda,
“ Da nam satre i čast i postenje,
“ Da nam spleše i uguši ime,
“ Da nam otme jezik i zakone
“ I zavičaj mile domovine.
“ Ako nebi uništit nas mogo
“ Da nas drugim narodom pretvori,
“ Da nas sciepka na tisuću stranah,
“ Da nadiene svakoj strani ime,
“ Da postavi svakoj strani pravo,
“ Jedne ime drugoj u priekoru,
“ Jedne pravo drugoj suprotivo,
“ Da brat s bratom zarati se kruto,
“ Da on mrzko nad svim zagospodi,
“ To u novo, to u staro vrieme!
“ Avare smo niegda razturili
“ Spasili smo vieru i prosvietu,
“ A lukavi Grci i Latinci
“ Bolje zemlje i pliene oteše;
“ Sad Tatare divlje čoporove,
“ Veće zvierske nego ljudske stvore,
“ Ukinusmo na groznom Grobniku,
“ Izgubismo najbolje junake
“ Da spasimo kralja madjarskoga,
“ Da spasimo Ungariju ravnu,
“ I mudraca na zemlji latinskoj,
“ I brodara na jadranskom moru;

„ A mudraci na zemlji latinskoj
„ U oštiti hrvatskih tielesah
„ Sve tieraju znanje i prosvietu,
„ A ujedno znanjem i prosvietom
„ Nepristojno grdno potlačenje
„ Za nevine branitelje svoje.
„ A brodari na jadranskom moru
„ Prevažaju momke i dievojke,
„ Prevažaju diečicu nevinu,
„ Te prokletom skotu prodavaju
„ U nemilo robstvo i pogrdu
„ Na obalam mora istočnoga,
„ Te prozvaše naše ime slavno,
„ Te prozvaše imenom robovah.
„ Za to mremo amo po granicah,
„ Po granicah tmine i prosviete.
„ Za to mremo tiho i smiljeno
„ Bez spomene, časti i imena
„ Da nas tmine amo proždiraju,
„ A prosvieti tamo da budemo
„ Viekuviečnim rugom i porugom.
„ Ni je l' bolje, moj narode smierni,
„ Ni je l' bolje da smo jednom pali,
„ Svim padnutim za vieke jednaci?
„ Ako bismo dvignuli se kada;
„ Te jednako sa tim prosvietljeni,
„ Il jednako upodivljačeni!
„ Dal onamo takvo sunce divno
„ Sunce znanja i prosviete granu!

“ Hmili svukud nieka moć otajna
“ Što sinove talijanske budi
“ Po gradovih te čarobne zemlje;
“ Svak se dviže na tu svietlost novu,
“ Svak se spravlja, i svak ti se brine
“ Da posliednim nebi izostao.
“ Staro znanje druži sa novime,
“ Razvaljuje svoje obaline,
“ Razkopava grobe praotacah,
“ Iziskuje u miedenom novcu,
“ U neznatnom mramornom ulomku,
“ U obrisu davnog spomenika,
“ Svojeg otca umietnost i znanje.
“ Oh krv moju i sve moje bratje
“ Da onakvi jedan muž nam sine!
“ Ja ga vidjoh nad bistrome Arnu
“ U njegovom slavnom Cvietogradu,
“ Cviet sveg svieta kada ima njega!
“ Kakav požar ona iskra sveta,
“ Uzdvigla bi u naših državah!
“ Kako bismo mi ju milovali!
“ Sad nam plata bit će naši trudi,
“ Sad nam trudi bit će naša slava,
“ Sad nam slava bit će naše koplje,
“ A uz koplje glupost i divljačtvo! „ —
A prihvati dieva strahovita:
“ Pa to samo, pa to čekaš samo?
“ Pa ti uhvaš da se toli lahko
“ Crnoboga sržba utišuje?

“ Oj jadniče što ne gledaš dalje!
“ U toj će vas ušikivat slavi
“ Svi narodi što vas nenavide,
“ Svi narodi s kim se bratimite.
“ Pustit će vam da budete prvi
“ Na jurišu, na krvnom bojištu,
“ Pustit će vam da najboljom krvlju
“ Napojite zemlju svukoliku,
“ A najveće vašu zemlju jadnu,
“ Na koju će himba i neviera
“ Navesti vam gorjeg dušmanina
“ Neg je ikad Tatarin vam bio.
“ Od Dunaja do Bojane mutne,
“ Na zidinam prsih hrvatskieh,
“ Odbit će se silni val divljački;
“ Zamani mu perni buzdohani,
“ I zamani demeškinje ćorde,
“ I zamani hatovi harapski —
“ Ne odolje slavijanskom ciepcu,
“ Ni vašemu maču plamenomu,
“ Ni Šarcu vam konju pomamnomu:
“ Uzbit će se ka' no bujno more
“ Uzbija se na hridnoj obali.
“ Viek za viekom u boju vam prodje,
“ Zaboravni kuće i plemena
“ Žrtvovaste do sama života
“ Za krst častni, za slobodu zlatu.
“ A kadara za pobiedom dugom
“ Uzištete da se odmorite,

" Vidiet ćete novog gospodara,
" Što hrabrostju vašom dobaviste,
" Da vas gnječi i tare mudrije,
" Neg bi znao divljak dušmanine.
" Otvara se pried mojom pameti
" Nieko vrieme za tebe daleko,
" Dali meni, božanstvenoj kćeri,
" Tu mi lebdi javno i otvorno:
" Tatarina Rus se oslobodi,
" A Srbin se od Turčina triebi,
" Podviže se hercegovska raja,
" Posvetjuje svoju domovinu
" Svojom krvlju i krvlju dušmanskom,
" Crnogorac po svetim brdima
" Bori borbu nikad nečuvenu,
" Te svakdane Thermopyle stvara
" Po svojimi dievičanskim klancem,
" A pobiede takve oddržava
" Da po njimi slava i oglasje
" Potamnjuje same Maratone,
" I ako je što gdie veće bilo! —
" Ti mi samo lukavo upleten
" Ti upleten u sramotnim uzam
" Jedva dihćeš, jedva duhopiraš,
" Jedva želiš da se robstva kaniš!
" Te ne vidiš, ili i nehaješ
" Kako bi se vraga izbavio.
" Tad zavapi za tvog Frankapana,
" Za Šubića, il za Dragošića!

“ No ti legnu u zemljicu crnu
“ A za sobom ne ostave traga,
“ Sebi slična traga ne ostave!
“ Spavaj podlo u gadnom mrtvilu,
“ Spavaj podlo, lakovierni puče,
“ Dokle žele tvoji gospodari;
“ Napokonje ako se razbudiš,
“ Čut ćeš tkoga blagog gospodara
“ Da te kaže kumu i susiedu,
“ Ka' no roblje davno zarobljeno,
“ A sad svoje pravom i jezikom;
“ I da kaže, a ružno se smije,
“ Da ti nikad niêsi Slavljan bio!
“ To ti neće divlji dušmanine,
“ Već to će ti tvoji prijatelji,
“ Oní što su Ugra zavapili
“ Da ti slome silu na Muravi;
“ Oni što se s Tatarinom sveže
“ Da sa Ugrom ujedno te sprsne,
“ Kada si se s Ugrom okumio;
“ Po čudnome novom pobratimstvu
“ Spojit će se sa tvojim nàrodom,
“ Postanut će gostom najmilijem,
“ Da što ni je s Ugrom ni s Tatarom,
“ To s ljubavi, to s gostničkim pravom,
“ To cielovom Judinim učini!
“ Branit ćeš mu njegove države,
“ On će mirom obrubljivat tvoje;
“ Proslavljat ćeš ime mu i carstvo,

“ On će tebe glasit razbojnikom;
“ Spasit ćeš mu krunu i stolicu,
“ On će tebe zapet u okove.
“ A da počmeš pomoć nazivati,
“ I vapiti do miloga Boga,
“ Naokolo puci razsrdieni
“ Tvome će se nasladjivat jadu,
“ Jerbo njih si prije ugnjetao,
“ Jadno teslo u tudjinskoj ruci —
“ Usilničko teslo potišteno!
“ Deset krati ovoliko lietah
“ Koliko je do sad od Grobnika
“ Sve kap po kap tvoju kriepost silnu
“ Izžimat će dokle suh ostaneš
“ Kô prašina što podvižeš nogom,
“ Tad sramotan i porugan padaš!
“ Nitko nižje i nitko podlije!
“ No da veće otruje ti dušu,
“ No da dublji prezir ti ukaže,
“ Vrh tebe će sienku podvignuti
“ Što te neće od vrućine branit;
“ Niekakvo će pretvoriti sunce,
“ Što ti puta prosvietljati neće,
“ A tebe će hudo prisiljati
“ Da bi timi zamieniti htio
“ Tvoju sienku, tvoje sunce davno,
“ I na to ćeš, podlak! pristanuti!
“ Od podlakah najpotišteniji!
“ Niti ćeš se oslobodit igda

“ Dokle ono Jelenpolje samo,
“ Što Grobnikom tatarskim proslavljaš
“ U veselju tvom najniežnijemu,
“ S nova za te Golgotom ne stane!„ —

VIII

Kako stoji izgubljena duša
Pried priestoljem Boga istinoga,
Stoji tako pried Otkajom Rako;
Na prsi mu glava zapustiena,
Na oči mu razstrla se magla,
Sad j’ iz tiela duša izletiela
Da ga bolest ne uzdrža ziva!
U pameti umrle mu misli,
U žilami krvca oledila,
Sav mu život mrazni znoj polieva,
Na usta mu dah dopire jedva!
Pogleda ga dieva čudnovita
Pogleda ga za maleni časak,
Svrtje s njega lice pobliedjeno
Svrtje lice i suzicu krije.
Boji li se da se ne smiluje?
A u dahu da nitko ne čuje:
“ Udes!„ veli sva pridatą jadu.
Kada se jé sebi povratio,
Kô sanljivac protire si čelo,

A po spili oči povlačuje,
Te na ždrielo obvratja jih često,
Mukom diže tielo otežkano,
Tek se krene, ka' no da će vani.
"Ne!„ pokliknu dieva strahovita,
"Ne, ne vani! tamo smrt te čeka
"Istom tegneš toj pečini praga!„ —
"Prem prem kasna milost mi je tvoja!
"Bila bi mi najmilostivija
"Da si mene dušom razstavila
"Prij' neg si mi jade poviedala
"Mog naroda, moje domovine!„ —
Jedva tako izustio Rako
Nogom krenu da bi izašao;
Al preskoči dieva strahovita
Silnom ga je rukom prihvatila,
Te ga vuče u spilu duboku;
U to mu je strastno besiedila:
"Nesrietniče! il si malo smrtih
"Pried oči mi jadne prekazao,
"Da mi želiš prekazati sada
"Jošter jednu — najžalostiviju?
"Ne, ne, Rako! tvoju vidjet neću!„ —
"Moja bi ti osladila dušu!„ —
Pogleda ga dieva strahovita
Takvim gledom tuge i bolesti,
Kakvim majka sina jedinoga
Što joj jadnoj težko obolio,
Te predobit strašnim bolovanjem,

Izvan sviesti čim se duhom bori,
Svoju majku prekara i psuje.
“ Svedj ubijaš! mačem, ili riečju,
“ Svedj ubijaš! — nu to mora biti!
“ Ja ti niêsam udes postavila,
“ Ja ti niêsam urisala jade,
“ Ni stradanje milog ti naroda;
“ Sam je udes sebi satvorio
“ Kad je htieo postat braniteljem,
“ Kad je htieo samom postat rukom,
“ Gdie je mogô glavom i vladarem.
“ Milostiva niêsam mogla biti,
“ Niêsam mogla bit nemilostiva,
“ Kad ti kazah što sudbina hoće,
“ Što s' morao i bez mene znati.
“ Nu gdie ti se razžalila duša,
“ A ne poznaš nego mali dieo
“ Svih progonstvah i svih bezzakonjah
“ Što će pasti na jadnu mu glavu,
“ Što bi tada jadnik učinio
“ Kad bi muke pozno cielovito
“ Što će trpiet narod zarobljeni,
“ Zarobljeni a osramotjeni,
“ Kad s' okriepi prijatelj mu mili,
“ Kog će brzo proslaviti carem?
“ Što bi tada? Nu što bude, bude;
“ Sad će biti, to što mora biti! „ —
Za trenutak dieva umuknula,
A prignula zamišljeno lice;

Na oku joj suza poniknula,
Kô kap rose na sićahnoj travi.
Mala, bistra, nevidljiva suza,
Kraj bi jedva oka navlažila.
Glasom počme da bi besiedila,
A glas joj se u grlu potaknu;
Počme jopet; željezna joj hotnja
Nepobiedna nikakovoj strasti
Predobije srdce i žalosti.
Počme jōpet, ali joj u glasu
Jad se ćuti gorki, nadnaravni,
Kog se suzom nikad ne izrazi,
Kog se riecim nikad ne tumači,
Nu kog licema i okom taji;
Al uvitak njezinoga glasa
Bolje mnogo neg ikakva suza,
Mnogo bolje nego rieč ikakva,
Takvu hrpu mukah ti objavlja,
Takvo tiho ledno očajanje,
Takvu mrznju i prezir života,
Te sam sebi nebi vierovao
Da ta duša nije osudjena,
Da ta duša jošter uhvat može:
“ Kad si ušô u spilu užastnu
“ Tada sam ti naviestila, Rako,
“ Da živ nikad iz nje ne izhodiš,
“ Jer te niêsam poznavala, Rako!
“ Ova bo je spila začarana,
“ Dvōje ljudske porodice žive

"Ujedno ti boravit ne mogu;
"Jedan svagda mora da pogine;
"A najdalje kad ograne sunce.
"No ti tada niêsam kazivala
"Da je odbir prvog stanovnika
"Tko bi umrô, tko bi živ ostao.
"Stotinu jih udes strahoviti
"Ovdie svede, stotina poginu!
"Ne grsti se! ne pod mojom rukom.
"Udes sami za smrt jih uriše,
"Udes sami urisom jih smiče.
"Jer ja nikad u sve dugo vrieme
"Bezuhvavne sržbe i žalosti
"Nikad niêsam proiznašla stvora
"Za koga bih život zamienila.
"Dodje vrieme, i stvor takvi dodje!
"Ti koj ćutiš jošte u prsima
"Slast i čemer ljudskoga života,
"Ti kog ljubav jošte niežno budi
"Sa svojiem davnim uspomenam;
"Ti kog dira mrznja dušmanina,
"Komu sunce jošte milo sjaje,
"Komu zviezde jošte blago trepte,
"Komu plije nada po uzduhu
"Boljeg bitja i boljega dana,
"Komu jošte blazna pried očima
"Lebdi siena blaženstva pomamna;
"Ti môž živiet, ti ćeš živiet, Rako!
"Smrt izbiram; a sad, Rako! s bogom!„

Izvadila nože od potaje
Da se sama u srdce udari;
Ali naglo kô nebeska munja,
Skoči Rako na noge lagahne,
Za ruku je dievu prihvatio,
Iz ruke joj noža izvrnuo;
U tom trenu sila svakolika
Sva hitrina od dvadeset lietah
Preuzela starca siedinava;
Za tren stala, a za tren i pala.
Al ne pade sila i hitrina
Uzhitjenog starca siedinava
Zbog siedinah i starosti svoje;
Već mu pala sila i hitrina
Kada mu se dalo pogledati
Na to jadno Otkajino lice,
Na te oči polu zagašene,
Na to tielo što u smrti drhtje,
Sve bi rekô tko bi namotrio
Da joj duša iz kostih se ciepa.
Zapanji se starac u pogledu,
Zapanji se, a ona mu veli:
"Udri, Rako! ti ćeš bolje, Rako!
"Neka nije krvi prolivene
"Od koliena silnog Crnoboga
"Ako nije po Rakovoj ruci.
"Desnica ti nać nam prsi znade
"A šaka ti i taj nož udesni
"O davna se poznavaju liepo.

" Pogledaj ga! Bathukana smakne,
" Nek i mene! kći sam Pasoglavca!
" Nek i mene! po drugome nožu,
" Ni po nožu, ni po drugoj ruci
" Porodica naša ne umire!" —

IX

Zadrhtjalo sve Rakovo tielo,
Nož iz ruke udesni mu pane;
Žalost, tuga, duševnost, milina,
Od svih jača ljubav nerečena
Što ga gori od toliko lietah,
Što nagnutje u pobožnost svede,
Padoše mu na smamljenu dušu.
Nogom tare nesriećno oružje,
Sklapa ruke, na koliena pada,
A čim moli dievu strahovitu,
Srdce mu se ciepa na četvero.
" Nemoj veće, nemoj već, Otkajo!
" Za svu ljubav što si mi nosila,
" Za osvetu i mrzienje dužno
" Proć otčevoj ubojici, nemoj!
" Ah da znadeš, Otkajo, da znadeš,
" Koliko me prostrielilo jadah
" Od onoga dana žalostnoga
" Iskajuć te, gdie te nać nemogoh!

“ Gdiegod stopa konja tatarskoga,
“ Gdiegod glasa tatarskoga straha,
“ Svuda bio, svuda te prosio,
“ Jeda bi mi kadgod oprostila!
“ No ni tebe, ni od tebe glasa!
“ A kad snaga mladosti m' ostavi,
“ Kad zabieli u siedinam glava,
“ Zriela lieta kad me prihvatiše
“ Zriela lieta, a zrielija pamet,
“ Kada veće za moje ljubavi
“ Niêsam smieo iskat te po svietu,
“ Obijo sam drvo i kamenje,
“ Ljudske stope kuda nije bilo,
“ Jeda bi se na te namierio;
“ A pokoru tim izvršivao,
“ Zašta nikad niêsam nać te mogô.
“ Vidio sam rodno miesto tvoje,
“ I veliko more na zapadu,
“ I smrznuto tamo na sieveru,
“ I na jugu suho pržinasto
“ Što no ždere pute i putnike;
“ Koliko je crkav posvetjenih,
“ I koliko čudotvorih svetac,
“ Toliko sam miestah pohodio,
“ I prosio na golih koljenih
“ Da mi te je u životu naći,
“ Da bih barem spasio ti dušu,
“ Kad navedoh zlo toliko na te!
“ Sve zamani! tebe nikud ne bi!

“ Dal poslušaj, Bathukanovice!
“ Dal poslušaj, sva ljubavi moja!
“ Što pri svrsi na žalostnom putu
“ Putnika je jadnog pokriepljelo,
“ Povoda mu dalo za uhvanja
“ Da pried smrti imo te je naći. —
“ Sad je ovo četvrta godina
“ Da u Rimu u svetome gradu,
“ Bonifacij, otac vierovnikah,
“ Otvorio oproštenja blago
“ Koje no mu nebo povierilo.
“ Za svakoga pravog pokornika,
“ Za godinu svetu svukoliku,
“ Tkogod Prage Petrove pohodi
“ Velikoga našeg svetitelja,
“ Tkogod moli za vieru krstjansku
“ Da u ljudskom razplodi se svietu,
“ Tkogod prosi za nevierne duše
“ Da bi svietlost kadgod ugledale,
“ Tkogod vapi za sužnjice griehu
“ Da se Bogu dobrome obvrate,
“ Primio bi oproštenje cielo,
“ Il za sebe, ili za drugoga,
“ Na ovemu, il na onem svietu.
“ Čuj, Otkajo, dušo duše moje!
“ Koliko je u godini danah
“ Te sam svete molbe pomolio,
“ Užestio poste i pokore,
“ Jeda bi mi Bog se smiłovao,

“ Jeda bi te na milost primio,
“ I spasio sa mnom uzporeda!
“ Ako paka po njegovoj pravdi,
“ Za tajne mu sude nedohitne,
“ Nebi mogô spasit obojicu,
“ Molio sam u gorkim suzami,
“ Zaklinjao smrti Jezusovom,
“ I sa mukam milostive Dieve,
“ I sa krvi svetih mučenikah,
“ Neka mene s' odmetnikom baci,
“ Neka tebe primi s blaženicim!
“ Nek bih proklet za sve vieke bio,
“ Samo da bi blažena ti bila!
“ Ne bi viečnih oćutio mukah,
“ Uz tebe bi i ja blažen bio.
“ Na svršetku svete godinice,
“ Kad vapijah gorućije Bogu
“ U sam večer strogo postnog dana,
“ Pried moćima Petra svetitelja;
“ A eto ti nerečenog čuda!
“ Sanak me je božji preuzeo,
“ Duša mi je ostavila tielo,
“ U driemanju, il mrtvome tljanju,
“ Ostavila, il ga ne ćutiela.
“ Uzdvignuta do žarkoga neba
“ Gdie no svietlost, ka' no sinje more,
“ Prelieva se nedospietnim valom,
“ Sa svih stranah božijeg prostora;
“ Tu oćuti nieki glasak mili,

“ Milina mu izrieti se ne da,
“ Što je njojzi blago besiedio:
“ “ Molitve su tvoje uslišene. „
“ Ah, Otkajo! bi li izpraznila,
“ Izpraznila sve uhvanje moje,
“ Sve mi trude, molbe i pokore,
“ A i samo božje objavljenje?
“ Za to sam ti Belu ostavio,
“ Za to časti svega ovog svieta,
“ Da te nadjem, da te Bogu svratim,
“ Da mi budeš spasena za vieke
“ A ja s tobom za sve vieke blažen,
“ Kad na svietu niêsam biti mogô!
“ Ah, Otkajo! ne poželjaj smrti,
“ Nemoj, mila, dok ju Bog ne pošlje!
“ Živi sa mnom ovdie u pokori,
“ Dokle Bog nas ne zazove k sebi! „ —
Žalostno se dieva nasmiehnula;
Žalostnije Raku govorila:
“ Svu sam žrtvu, Rako, žrtvovala,
“ Nò, sad vidim, cielovito niêsam!
“ Časi su mi davno izbrojeni,
“ Najposliedni sad me stižu, Rako!
“ Pokolienje moje porodice
“ Drugog boga, drugu vieru sliedi,
“ Koju davno i vi ste sliedili!
“ Nit ja bi ju htiela ostaviti,
“ Ostaviti u posliednom času!
“ Istini me sad privesti želiš?

„Ja bih tebi to željela, Rako!
„Al tko jamči, Rako, za istinu,
„Tko to jamči tamo, il ovamo?
„Ne bi l' obe istinite bile?
„Prievarne li ne bi bile obe?
„Što mi znamo, što mi znamo, Rako!
„Koli stvarih što cienimo razne,
„Jednake smo napokon iznašli?
„Al ti želiš da ja s tobom budem!
„A tu želju da bih izpunila
„Otca sam ti žrtvovala, Rako,
„Porodicu, carstvo i osvetu,
„I sam život, a i vieru hoćeš?
„Da s' odreknem praotca mi Boga? —
„Neka žrtva cielovita bude!
„Hotienje se tvoje izpunilo!
„Odričem se! Je l' ti dosta, Rako?
„Reci, Rako! A bilo, što bilo!
„Samo brzo, već mi duša bieži." —
Ni je rieči dobro izustila,
Te se trese kô list trepetljike,
Sad će pasti da ju ne prihvati.
Al je Rako dievi besiedio
Sa svim žarom viere i ljubavi:
„Ne spuštaj se! Kriepko srdce moje!
„Mnogo danah jošt ti Bog osnova,
„Bog osnova za tvoga života!
„Slabost ova za čas je maleni!
„Ti češ mi se jopet povratiti

“ Nij' moguće da t' izgubim sada ! „ —
Ljubko ga je ona pogledala,
Mrećom rukom nebo pokazala,
Te su jasne pobliedile zviezde ;
Te po vrsim lieskovih briegovah
Prva svietlost bieljet započela ;
Te trepetje listjem zeleniem
Tihi vietrić predhodnik zorice ;
Rumene se morom po srieniku,
Rumene se krajom svieta blago
Prvi zraci sunca na daleko,
Rumene se pa se milo zlate ;
Te ptičice sitno žuberile :
Kukuljava na visokom nebu,
Modrokosi na goloj hridini,
Slavulj sveti u gustoj dubravi ;
Te žurkala vriela glasovito,
A o dalje lieno muka more ;
Janje bleji i pastiera zove ;
Vrišti konjic na praznieh jaslih.
Voko buka, a rataj popieva,
Čoviek na trud, na potieru soko.
Sva priroda jutrom se ponavlja.
A Otkaja ugasnutim glasom,
Al milijim neg je ikad bila
Sva priroda jutrom ponovljena,
I ljubavlju vrhovnoj dahnuta
U smrti je Rako govorila :
“ Spomeni me!... Sunce!.... Uris!... Rako!„

To izusti, a dušu izpusti;
Mrtva Raku u naruče pade.

X

Iz te spile ne izide Rako;
Sviet se zaman okol njega krši,
Mienjaju se vlade i kraljevi,
Te ga zovu da bi sviȅt jim bio
Sviȅt jim bio u saboru slavnu,
Kako niekad na polju obrana;
Zaman časte mudrost i siedine,
Darivaju plemstvom i bogatstvom,
Uzvišuju slavnu uspomenu —
On kod groba svoje ljubeznice,
U molitvah ob dan i ob noći,
U postima i pokori težkoj,
Sav provodi život utrudjeni;
Dok umoren tugom i žalostju,
U suzami i u gorkom jadu,
Malo stao dok je preminuo.
Pokopaše vile planinkinje,
Mrtvo tielo Raka Dragovića
Polag tiela ljubeznice svoje,
Da u grobu s njom bi boravio,
Bar u grobu kada s živom nije!
U sprovodu na hridini pustoj
Ovako mu vile naricaše:

Naricanje.

Spavaj naše sve uhvanje, Rako,
Lako!
Oda sna te nikad ne budile
Vile!
Vriska konjah, silnih konjanika'
Vika,
Kršnja mačak, buka bojna veće
Neće!
Neće prići do poniznog groba
Zloba;
Ni navidnih dušmanah osveta
Kleta!
Nit će mutit pokopane kosti
Gosti,
Koje vodi novosti pohlepa
Sliepa!
Ni prognaje tebe priatelja
Želja,
Što se slavi himbenim suzàma
Sama!
Al mi ćemo grobu tvom o noći
Doći;
Nosit ćemo cvietnu žalovitu
Kitu.
Siejat ćemo mnogo miris bilje
Smilje;

Sadit ćemo drvo jadikovo
Novo!
Polag groba, Rako, neznanoga
Tvoga
Vodit ćemo tajno na okolo
Kolo.
Pievat ćemo viečne tvoje trude
Hude,
Što dospieše zalostnim sukobom
Grobom!
I Otkaju viernu tvoju vilu
Milu —
Bar pokoji ta ljubavi žrtva
Mrtva!



PIEVANJE TRETJE.

A KAKO DA SE ZOVE

od 1862?

I

Piju vino častni prisiednici,
Prisiednici županjskoga stola
U Rijeci gradu bijelome
Kod Zmajića velikog župana.
O svakomu dobru besiediaše
Kako bi se svietom upravljalo,
Kako bi se zemljom uredilo,
Kako bi se morem brodovalo,
Kako bi se kopnom trgovalo,
Kako bi se hitre željeznice
Po hrvatskoj źemlji razpruzile,
Kako bi se ugodilo puku.
Kad bijaše vina velikoga
Progovori Starčeviću Ante
Vel-bilježnik županije slavne:
“Prisiednici, mila bratjo moja,

“ Nerodjena, ka’ no i rodjena,
“ Već je vrieme i veliko doba
“ Da se redi slavna županija
“ Po zakonih i po zavičajih
“ Koje su nam ostavili stari.
“ Ako sila i žalostni danci,
“ Koje no smo do sad provodili,
“ Koje ćemo jošte provoditi,
“ Dok ne kucne čas nam za spasenja,
“ Ne puštaju da ju naredimo.
“ Sve do konca ka’ no pravo hoće,
“ Učinimo barem što možemo.
“ Na oprezu svagda ostanimo
“ Da s’ izpuni što se sad nemože,
“ Da s’ izpuni kad s’ uzbude moći;
“ A da dielo s Bogom započnemo,
“ Odkle mora svako počet dielo,
“ Da nu bratjo da stieg posvetimo
“ Naše slavne riečke županije.
“ Jer vi znate moja bratjo mila
“ Već je ovo sedamdeset lietah
“ Od kada je bila ukinuta
“ Severinska bližnja županija,
“ A lani smo riečku ustrojili
“ Da joj sliedi častne običaje,
“ Nek hrvatska stara kraljevina
“ Boljom sriećom i namierom boljom
“ Svoje pravo i zakone svoje
“ Po svim svojim državam razstere.

“ Al zastavu s kojom vojevaše
“ Severinska županija slavna
“ Razvit pravo sada nemožemo
“ Nad toj mladoj županiji našoj;
“ Što je koja, bratjo, zadobila,
“ To no trieba da njezino bude.
“ Nego, bratjo, da nu promislimo
“ Kako bismo naputili bolje
“ Da častnije i da prijatnije
“ Proslavi se županija naša
“ Neka vide bratja i družina
“ I sve slavne naše županije
“ Da častimo davne uspomene,
“ Da častimo pravo i slobodu. „ —
A prihvati Zmajiću viteže
Veli župan riečke županije:
“ Dobro veli Starčeviću Ante,
“ Bistra glava i pošteno srdce!
“ U veliki dobri čas to reče,
“ Dužnosti nas naše opomene.
“ Za to mislim ako pristanete,
“ Poglavita gospodo županjska,
“ Da molimo Šojića Vladiku
“ Da bi došô posvetit nam stiega
“ Kad nemože poštovani Mirko
“ Obavit nam posla žudjenoga
“ Pokli ga je starost obrvala
“ Ljubeć pravo, a dobro čineći. „ —
Podvignu se Vončina Ivane

Pod župane riečke županije,
Te ovako tiho besiedio:
„Ja sam s vami, moja bratjo draga,
„Ja sam s vami u svem i po svemu.
„No za takve svetkovine jasne
„Trieba nam je izabrati muža
„Da nam bude prema svetkovini;
„Da po sebi slavna svetkovina
„Po tem mužu to slavnija bude.
„A nami je Bog i srieća dala
„Da imamo takovoga muža
„Svoj Hrvatskoj za viječnu diku,
„A Slavljanom za čast i poštenje.
„Nit mi trieba da ga imenujem
„Svak ga od vas u srdašcu nosi,
„Svak ga od vas na ustieh ima.
„Ni je čuda, moja bratjo draga,
„Ni je čuda da je kod vas tako,
„Da j' u ljudem što za harnost znaju,
„Kad dietešce slabo i nevino
„Kom se komaj jezik razriešio,
„Istom istom da babajka zove,
„Štrosmajera ime poštovano
„Sa otčevim ljubko progovara.
„Toliko ga kod nas uzvisilo
„Milo srdce, blagodarna ruka,
„Svakim znanjem pamet urešena.
„Ja bi, bratjo, da ga pomolimo,
„Pomolimo da nam kum postane,

“ Divna će nam biti svetkovina
“ Da on samo molbi nam se prigne. „ —
Rieči mu je Župe prehvatio
Vel-odvietnik riečke županije :
“ Sve ste do sad dobro naputili
“ Mila bratjo slavni prisiednici,
“ A jošt bolje po nas i družinu
“ Ako miesto temu pribavimo
“ Posvetjeno uspomenom divnom,
“ Jasnom slavom naših pradiedovah.
“ Ne daleko od našega grada,
“ Od Rijeke dike od Primorja,
“ Leži Grobnik svetinja Slavljanom.
“ Šest stotinah i dvadeset lietah
“ Sada teku od pobiede slavne
“ Nad Tatarom što su oddržali
“ Hrabre ruke naših praotacah ;
“ A godovnjak do mala nam svanu,
“ Ovog Svibnja dvadeset i peti.
“ Te zamani vodi uspomenu,
“ Zaman vodi nemarnome svietu,
“ Što neznade, ili i nehaje,
“ Kad je bio mišicam hrvatskim
“ Od čoporah tatarskieh spasen.
“ Da nu bratjo sada ponovimo
“ Uspomenu drugom uspomenom,
“ Srdcu milom, a jednako svetom,
“ Dan spojimo niekad blagokobni
“ S danom za nas blagokobnijeme,

“Nek nam živu skupa i za vieke.„ —
Podvignu se na noge lagahne
Podbilježnik Maro Derenčine,
Te ovako milo govorio:
“Oj gospodo mila bratjo moja,
“Sve ste mudro dosad osnovali
“Kako se je vami pristojalo,
“Al ste niešto pozaboravili.
“Običaja nêma u Hrvatah
“Za života da se muž osami,
“Nego mu se drugarica daje
“Što bi bila prema njemu mlada
“Kojom bi se junak podičio.
“A vi sada slavnog Štrosmajera,
“Proti pravu, i prot zavičaju,
“Osamiste u svom kumovanju.
“Il želite pristojnih mu drugah?
“Ima mnogo po naših državah
“Krasnih dievah i viernih ljubovcah
“Visokoga roda i plemena,
“Koje bi mu liepo nalježile,
“One njemu, ka' no i on njimi.
“Al ne trieba iskat na daleko
“Kad imamo plemenu gospodju
“Viernu ljubu Zmajića župana
“Svetivanku vitezkinju Anku.
“Kad bi Anka primierena bila
“Sa svakojom boljom Hrvaticom,
“Za nikakvoj poostala nebi.

„ Nek nam bude, mila bratjo moja,
„ Nek nam bude zastavi kumica,
„ Štrosmajera krasna drugarica.
„ Neće nitko zavidit nam za 'to,
„ Ni ti će nam pogovarat itko. „ —
U gospode pogovora nêma,
Što rekoše to i učiniše.
Prihvati se Starčeviću Ante
Prihvati se listka knjige biele,
Stane pisat knjige na sve strane.
Prvo piše Mažuranić Ivu
Vrhovnomu zemlje spisavniku,
Pa mi piše Banu čestitome,
Pa mi piše slavnim županijam
Sve hrvatske zemlje i slavonske,
Pa slobodnim našim gradovima,
Pa muževim što no su na glasu
Po svoj našoj zemlji jugoslavskoj;
I svakoga liepo pozdravljaše,
Za pozdravom Ante govoraše:
„ Tebe moli slavna županija
„ Da bi došô na veselje naše. „ —
Pa dozivlje mlade knjigonoše
Pa predaje listke knjige tanke
Predaje jih mladim knjigonošam
Te ovako njima besiedio:
„ Brže bolji mladi knjigonoše,
„ Razturite na sve strane svieta,
„ Razturite ove knjige male;

“ Pozdravite gospodu zvanike,
“ Molite jih iz našieh ustah,
“ Da odpišu bili k nami došli,
“ Bili došli, ili nebi došli. „ —
Knjigonoše bieše od posluha,
Razlete se na sve strane svieta,
Razturiše listke knjige male,
Pozdraviše gospodu zvanike,
Moliše jih iz njegovih ustah
Da odpišu bili amo došli,
Bili došli, ili nebi došli.
Malo vrieme bieše postanulo
Nieki pišu da će rado doći;
Nieki da bi, ali da nemogu;
Kako jih je srdce naganjalo.
Ili srdce, il plašiva duša.

II

Dan za danom dvadest i pet Svibnja.
Mnogi su se gosti nakupili,
Mnogi gosti od a svake strane,
Te veselo idu pievajući
Put Grobnika polja glasovita
Jošte zora ne zabijelila,
Ni danica pohmolila lica,
Te se čuju bubnji i svirale.

Te se čuju piesme i popievke,
Što no jekte brdom i dolinom,
Kudgod staza Grobniku se pruža.
Kad prispiehu na to polje slavno,
Iz početka na hrpe se kupe,
Svak uz svoga znanca i poznanca,
Ka' no pridju iz svojega sela,
Iz varoša, il iz grada svoga.
No to stane za kratko vrijeme.
Ovaj ima tamo prijatelja,
Il rodjaka, ili kuma svoga,
Te se kažu, te se poznavaju,
Te za zdravlje pitaju se milo,
Te s novimi gostim se rukuju.
Često se je tuda dogadjalo,
Gdie cienjaše s neznancem se naći,
Našli bi se s starim pobratimom
Svoga otca, bratje, il svojaka,
Il imenom znana sukrvnika.
A jošt licem nikad nepoznata,
Il ljubljena davno nevidjena
Kućnog gosta, ili prijatelja.
Te veselje osobno se množi
Uz veselje svegkolika puka.
A srdce ti plovi u milini
Kada slušaš na svačijem ustim
Jednakom se riečju pozdravljati,
Jednakom se riečju milovati,
A tek došli iz dalekih stranah,

Ka' no braća iz kuće jedine.
Te ti želja u prsima niče
Da se ovaj dobri narod zbudi,
Da se spozna rodom i porodom,
Da sjedini sile razpršane,
Te da jopet jedinim postane,
Ka' n' i otci niekad su mu bili.

III

Mili Bože čuda golemoga
Kim se diči tkogod se namiera,
I uživa vida očinjega,
Da pogleda reda i krasote
Kojim gredu zvanici castniji
Od Rijeke dike od Primorja,
Do Grobnika polja glasovita.
Vodi družtvo Vončina Ivane,
Podžupane slavne županije,
Na zekanu konju pomamnome ;
Na boku mu, a na bieloj vili,
Hitro jaše Oto Ljudevitu,
A za njima Barčić Ivanišu,
A za njime tridest serežanah,
Svaki od njih junak po izboru,
U rukama puška ubojita,
A za pasom biesni samokresi,

Britki mači polag samokresah.
A za njimi Matkoviću Mate,
Te on jaše vranca debeloga,
U ruci mu zastava županjska
Koja no se na blagosov nosi.
Na zastavi lijepo znamenje:
Tu se dviže na visokom brdu,
Tu se dviže tvrdjava Grobnička
Na gomilam kostih tatarskieh.
A pod brdom more zaslikano,
A na moru pod jedrima drievo,
Što no leti vietrom ugodniem,
Što no leti na sve strane svieta,
Te gdie dodje prijateljstva druži,
A uzajmno mienja trgovine.
Uspomena Grobnik na Čudniću,
Uspomena stare naše slave,
A na moru pod jedrima drievo,
Uhvanje nam bolje budućnosti.
Stiegom viju blagi povietarci,
Što se istom na obrazu ćute,
Te miluju stare uspomene,
A bogatstvo slute i slobodu.
Na desnu mu Tomko Padaviću
Na šarinu konju pomamnome,
U ruci mu zastava narodna
Za kom vehnu srdca slavijanska,
Ali srdca zaludu jim vehnu,
Kad nesloga umrtvi jim sile.

A na lievu Ante Cuculiću
I on jaše mrka silovita,
U ruci mu stieg je severinski,
Što se slavi za posliedno vrieme,
Te imenom starim završuje,
A predaje vladu i upravdu
Mladjoj sestri koja ga nadkrili
Na obalam neplodnoga žala
Boljom sriećom, a i boljom kobi.
A za njima na divnim kolima,
Kum i kuma te zastave slavne:
Glasoviti Juraj Štrosmajeru,
Čast i dika svoj zemlji slovinskoj;
Naporeda uzanj siedijaše
Svetivanka vitezkinja Anka
Što liepotom izvrstnom se resi,
A dobrotom nebeskog rajnika
Te po licu tihome se slieva;
Kô danica medju zviezdam sjaje
Ona tako medju drugaricam.
A za njima Zmajiću Županе,
Na desnu mu Vladika Sojiću,
Šojić mudri dvojim crkvam glava
Beogradskoj a i Smederinskoj.
A za njima Kukuljević Ivo
Dika naših mudrih poviestnikah,
A zaslužni veliki župane
Zagrebačke županije slavne;
Uzporeda častni Frano Rački

Um prebistri, a pošteno srdce.
S Krka dodje Mate Volariću,
Iz Modruške čuvar Žanić Vinko,
A i mnoga oda svud gospoda
Što bi dugo kazivati bilo.
Pored s njimi dodju zastupnici
Hrvatskieh slavnih županijah:
Zagrebačka Sladovića šalje,
A s njim dodje Dražić Miroslave,
Sa slavniem Vranicani Jozom.
Križevačka Ožegović Iva,
I mudroga Žužela Franića.
Varaždinska Babića nam šalje,
Dragutina bistrog Antoleka.
Iz Zagreba grada slobodnoga,
Dodje k nami Ado Matošiću;
Iz Karlovca grada slobodnoga,
Jozo Župčić sam načelnik gradski,
A s njim Sabljić veliki bilježnik.
I ostalih mnogo častnih gostah,
Kih se slava na daleko pruža,
Sa domaćom u kitu se viju
Kakvu nikad sva zemlja slovinska
Sakupljenu nije ni vidiela.
Te se spusti iz županjskog dvora
Sve poreda kola za kolima,
A sve mirno, tiho, postojano,
Kako no se gospodi pristaje.

IV

Kad na polje prispiela je družba,
Sve se stvori uzklik od veselja;
Nedospietni *živio* se čuje
Po prostorih kobnoga bojišta
Od Voljaka sve do Borovice,
Od Čudnića sve do Kamenjaka.
Kada se je narod utažio
Vitez slavni Zmajiću Bariša
Narodom je tiho besiedio:
“ Bratjo moja, vojničko koljeno,
“ Ovdie trieba stiega posvetiti;
“ Gdie je miesto krvlju posvetjeno,
“ Slavnom krvlju naših praotacah,
“ Što padoše za krst i prosvietu,
“ Za slobodu krstianskih narodah,
“ Žrtve čiste, a ugodne Bogu;
“ Nek nam spomen u pameti žive.
“ Ako ikad potrieba nam bude
“ Za pravicu mača povaditi,
“ Il za našu milu domovinu,
“ Il za našeg po zakonu kralja,
“ Da moramo po davnom izgledu
“ U prigodi tako dielovati
“ Ka' n' i naši dielovaše stari! „ —
Te pried Humcem Sojiću Vladika

Svetu žrtvu Bogu prekazao;
Pomagahu tad obreditelju
Ivan Sojić s Jozipom Mrzljakom,
Jedan crkvom vrbovskom upravlja,
A upravlja crkvom brodskom drugi;
Odpievala družina izbrana.
Sveta žrtva kad bi prekazana
Prihvatio Sojiću Vladika:
“ Oj Hrvati, mila bratjo moja,
“ Što je dobro od Boga nam slazi;
“ Rašta nužda da počmemo s Bogom
“ Što se začme dielom dielovati;
“ A štogod je Bogom započeto,
“ Po krieposti svetog blagoslova,
“ Dobro raste, a bolje dospije,
“ Sad mi ovdie nove županije,
“ Što za staru Severinsku stanu,
“ Blagoslove dobre izprosimo:
“ Da bi rasla od vieka do vieka
“ Svakim liepim darom okitjena.
“ Bud' u miru, budi ti u ratu,
“ Bud' na kopnu, budi ti na moru,
“ Bud' na domu, budi ti na putu,
“ Bud' na samu, budi ti u družtvu
“ Svud veselo svoje troje masti
“ Razvijala častna i ljubljena
“ Te pried svojim, te pried inostrancem.
“ Svedj ugodno svietlilo joj sunce,
“ A godina svedjer blaga bila,

“ Vihori se nikad ne dvignuli
“ Ne dvignuli, ili izčeznuli,
“ Istom ovaj uzduhom se vio.
“ Kad bi ikad vriemena protivna
“ Za koja se doba uzdržala,
“ Ne daj Bože da ju savladaju,
“ Ne daj Bože da ju gdie ockvrnu,
“ Nego tvojim svemogućstvom pala
“ Utišena, ili razpršana;
“ A tišina tvoja savladala
“ Te duhove ljudske predobila
“ I po toj se samo dielovalo
“ Što bi bilo po požudi našoj
“ A ugodno svetoj volji tvojoj! „ —
Pa se lati svetog obrednika,
Pa izreče one svete rieči.
Što na zemlji Sojić molijaše
To na nebu Bog potvrdivaše.
A Vladici slavni kum i kuma
Jamčijaše za narod hrvatski,
Što u Riečkoj županiji žive,
Da će vierni svomu stiegu biti,
Svomu stiegu i narodu svomu.
A 'sav narod koliko ga bilo
Jednodušno i veselo tvrdi
Da će čuvat obećanje sveto.

V

A zapieva iz naroda momče:

Jošter jednom, Severinski stieže,
Jošter jednom razvij nam se smielo;
Pa počini! — Drugi udes steže,
Drugo vrieme svietu je prispielo.
Niekad blažen brda i doline
Tvojom sienom štitio si milo;
Sad obale morske i pučine
Utieču se pod blago ti krilo.
Tad doživie! Sedamdeset lieta'
Spavao si u mrtvačkom tlienju;
Sad ti sunce prosinu jopeta
Tvom uskrsu i tvom ponovljenju.
Dal uskrsnut staro mienjaj ime;
Novom zvanju staro ne pristoji!
Nek ti Riečko omili nad svîme,
Tim ti slava i uspiesi tvoji!
U to ime živiet ćeš do vieka.
Dokle sunce tim te mastim resi,
Dokle zemlja cvietja ti ne nieka,
Dokle s paklom nebo s' utielesi.
Al ne čami na hvaljenom kraju
Niekadašnje srieće i nesrieće,
Za što dieca sad ti i nehaju,
Ni smišljaju, ni spominju veće.

Tu s Grobnika, gdie junačkom krvi'
Bie t' odavna koplje omašteno,
Sadji putem kud su sašli prvi
Kojim naše diči se koljeno.

S blagosovom što ti Bog udieli,
Što ti vape uzdisaji puka,
Dolu sadji gdie te narod želi,
Gdie te čeka spasonosna luka.

Razveseli slobodna mornara;
Krv mu prsi slavijanska grije;
Te s njim plovij gdie navada stara
Brod hrvatski vodjaše od prije.

S desne, s lieve ljubko na te gleda
Sav naš narod od matere jedne;
I spominje kakva glava sieda
Jad i diku Liburnije biedne!

Dvie ti vile na susriet će doći
Što no bdieše vrh jadranskog mora;
Al skroveno po sried mrkle noći,
S Dubrovnika starog i s Kotora.

Utieši jih! ako tvoje masti
Jadno srdce njihovo razcviele,
Niêsu mogle one grdje pasti,
Ti jur imaš što no jedva žele!

Utieši jih! Skaži jim Imena
Koja časte tvoje masti troje,
A za njima četa nebrojena
Što na odkup njihovi nastoje.

Prit će vrieme, i brzo će priti
  Da se skrše novokovne uze,
  Da se pravo zapušteno štiti,
  Da se teru nedostojne suze.
Ni će prestat od pobožnog truda,
  Što no pamet i srdce jim shvaća,
  Dok za jednim stolom oda svuda
  Ne skupe se jednodušna braća.
Piev na ustih, ljubki žar u oku,
  Mir u srdcu za svetom pobiedi,
  Diele čašu i ljubav duboku
  Sa putnikom što uza njih siedi!

VI

  Kad dovrši obredjenje sveto,
Vienčeslave Šojiću Vladika
Poda stiega stopro posvetjena
Podžupanu Vončini Ivanu,
Da ga čuva ka' no oči svoje,
Da ga časti kô samo poštenje,
Da ga brani i sa svojom krvi',
Dokle mu je u kostima duša.
Podžupan mu liepo zahvaljuje,
I na usta županije slavne,
Obećiva i vieru mu daje:
Da će čuvat stiega posvetjena.

Da će čuvat ka' no oči svoje,
I častit ga kô samo poštenje,
A branit ga i sa krvi' svojom,
Dok mu bude u kostima duša.
Tad ukupno Bogu zahvališe
I u čistom srdcu molijahu,
Da što ondie ljudi dielovaše,
Na nebu bi potvrdieno bilo.

VII

Razide se družtvo svekoliko
Tamo, amo po širokom polju;
Na vrpe se po poznancih kupe,
Zasiedaju po zelenoj travi,
Jedan drugog na gostbu zazivlje,
Jedan drugom veselo napija,
Te spominju slavu roditeljah,
Te spominju i plač i žalosti
Prošastieh a prokletih dnevah,
Kada narod slobodan od vieka,
Na prievaru i na tvrdu vieru,
Rad glavarah slabih, il izdajah,
Iznenada robom se probudi.
Izvedaju igre svakojake;
Prva mladost stravljena ljubavlju
Sakuplja se u kolo lagahno,

Pleše zemlju uz sladke svirale.
A junaci pozrelih godištah
Poskakuju skoka junačkoga,
Il dometju kamenom s ramena,
Il s' hrvaju tko bi jači bio.
Malo dalje poniešto na stranu,
U debelom hladu posadjeni,
Siedu starci pod jelom zelenom,
Te slušaju piesme od junakah,
Od junakah i od dievojakah,
Što no slavi sav narod slovinski.
A gudeći po jedinoj struni,
Pieva bitke i hrabrosti pieva,
I gizdavu liepost dievojačku,
Pieva sliepac što vidio nije;
A tko vidje i sluša i hvali.
I tu ti je bilo pogledati
Da tko lieva kakvu suzu tajnu
Nad bolestim prošastih vriemenah,
U sadanjem sladko opievanim,
Od prošastih mnogo žalostnijem.
I tu ti je bilo poslušati
Čiste hvale iz iskrena srdca
Za junačtva davno pokazana,
Il svojakà, ili dušmanina.
I tu ti je pripoznati bilo
Po očima opojenim radom,
Po obrazim u veselju sjajnim,
Kako duše ćute jim duboko

Dielo krasno i poštene misli
O kojim se tanko pripievalo.

VIII

U to doba gospoda zvanici,
Sa gospodom riečke županije,
Posade se za stolove zlatne
Po gospostvu i po stariešinstvu.
Te se goste hranom izvrstnijom,
I svakojom boljom poslasticom
I svakojim vinom izabranim.
Kada bieše vina najvišega
Te počese napijati redom,
I nitkoga ne zaboraviše,
Il tu bio, il daleko bio.
Tkogod bolji junak na oružju,
Il mudrija u saboru glava,
Il na pienju grlo uzdanije,
Il dievojka mlada i gizdava,
Il gospodja roda plemenoga,
Svak tu mi je naspomenut bio
Sa pristojnom časti' i poštenjem.
Kad se svaka zdravica napila,
Podvignu se iz daleka momče,
Što se tuda bieše namierilo,
Te on svoju napitnicu reče.

Napitnica.

Pijmo, braćo! Nek nam sladko bude
Ka' no cielo nasitiena želja,
Nek utaži napore i trude,
Nek nam znači napriedak veselja!
Pamet ište, a srdce nam hlepi
Nieku radost, tajnu, nerečenu,
Što nam dušu i uhvanje kriepi,
A potiče nadu izmorenu.
Izmorenu duglijem izčekom
Nego čoviek i pomislit smije —
Da nam prsa ne uzmara viekom
Ala, braćo! neka svaki pije! —
Dali što je? Sve vam ruke mirne,
Usta niema, a čaše vam pune!
Il vam srdca kakva miso dirne
Što vam radost mnogoličnu dune?
Kô pried mojim, pried svakim li okom
Nieka magla čudesno se dviže,
Te zastire koprenom dubokom
Na okolo sve što nam je bliže?
Ka' no i ja, čujete li i vi
Nieku buku podzemnoga groma,
Nieki šapot ljudih jedva živi',
Nieki bahat konja tekom troma?
Čujete li po maglastom zraku
Nieki šelest ka' no kril' gavrana,
Što prozire po otajnom mraku
Živa srdca u kim mu je hrana?

Pod nogama zemlja mi se drobi,
Te proniče žetvom strahovitom:
Silna vojska što užastnom kobi
Mrtva legnu pod svojiem štitom.

Tko ju sieče? Slavijansko pleme.
Za pobiede same su mu brige;
A ostavlja potomcima brieme
Tašte slave, a tudje verige!

Gdie je polje jošt ne proslavljeno
Našom krvlju i našom pobiedom?
A gdie polje uz to dobiveno?
Gdie oteto dušmanom susiedom?

Ka' no sunce za sebe ne sjaje
No prosvietlja svietove pod sobom;
Naša slava sve obija kraje,
A mi doma ostanusmo robom!

I na polju nad kom sad stojimo,
Našom krvi što niekad ogreznu,
Smiehnu slava a prodje nam mimo,
Te sloboda i čest nam izčeznu!

A narodi sriećnijeh država'
Uljudstvom se i prosvietom diče!
I srdce jih naše obožava
Čim se nami bojni vienci priče!

Tudjin vodja, tudjinca i hvala,
A stieg tudjin, i korist je tudja!
Tegota je na nas sama pala
I nezgoda dan za dan to hudja!

Dokle ćemo biti hrabri samo?
  Dokle hrabri, ali bez pameti?
  Puštajući da što naše znamo
  Mal po malo bude nam s' oteti?
Joh nikada ne dvignimo čaše,
  Ne napijmo zdravice nikada,
  Dokle dušè ne zgruste se naše,
  Kad spomenu takovoga jada!
Al tad prva zdravica nam bila
  Kô Bog hoće, a žele narodi:
  Vaviek zdravo Hrvatska nam mila
  Vierna slavi i vierna slobodi!

IX

Dočim ovi skladno uživaju
Što god pamet bistra i uljudna,
Prosvietljena ukom svakojakim,
Dobrim srdcem uživati daje,
U to doba sunce na zapadu
Na njih strielja najposliednè zrake
Koji no su danak prosvietlili
Najmirniji i najveseliji
Za života svieh prisutnikah.
No kad tmina na zemljicu pane
Uzdvignu se novo plandovanje.
Po vrsima nadstojećih brdah

Ogromne se lomače upale
A po polju svukud razsievaju
Mnoge vatre i sredjene zublje,
Te nam noćcu pretvaraju danom.
A prah bojni umijetno protren
Svietlim trakom k nebu se uzdiže
I pretvara zmije ognjevite,
I naliči zviezde padajúće,
Sunce žarko i ognjenu kišu
I što god je rukotvorac htio,
Raduje se narod gledajući
I divi se malo i veliko
Na liepoti vida i prekaze,
Na vieštini mudrog rukotvorca.
Pri razstanku igre ponavljaju
U kojimi danak su proveli,
I spomene svete razbiraju
Što u srdcu bit će zarivene,
Što će bit jim na ustieh često
Za života i za ovog svieta.

X

No kada je sunce počinulo,
Podvigla se magla na Sieveru,
Te obvija brda i doline
Te s' uzvisi gorje do oblakah;

A kad dodje gorje do oblakah
Razcieplja se u dvoja pramena;
Jedan leti put teplote juga,
A Siever ga vietar silni tiera.
Drugi leti koso put iztoka,
Put iztoka put glavnoga grada,
Obori se na gospodske dvore,
Na dvorih je malo boravio,
Te s' uputi niešto put zapada,
Te dostiže prvi pramen magle
Kod Rijeke cvieta od Primorja,
Oba skupa na Rijeku panu.
A kad panu svrh Rijeke grada,
Maleno je vrieme postajalo,
Izčeznula magla čudnovito,
Izčeznula ne kô magla čezne,
Ni pod vietrom, ni pod žarkim zrakom.
Prečini se glasom i žamorom,
Te od vratah prolieta na vrata,
Pa gdie nadje podlu opačinu,
Pa gdie nadje gnusno siromaštvo,
Siromaštvo grieha i lienosti,
Pa gdie nadje srdce pokvareno,
Pokvareno omrazom navidnom,
Pa gdie nadje pamet oglupljenu
U bludnosti i pijanstvovanju,
Pa gdie nadje potištenu dušu
Na prodaju za svakoga kupca,
Glas pošapne jednu riečcu samo,

Jednu riečcu mnienja skrovenoga,
Te jadnikom poblijedi lice,
Naježi se po svem tielu koža,
Dubki stanu na glavami vlasi,
Al sramotom duh jim okaljeni
Svija glavu i prekrstja ruke,
Te svi sliede kuda glas jih vodi.
Provadja jih kroz neznane klance
Gdie se krije Zloba i Uvrieda,
Te jih strpa u pogrdni sabor,
Te jih gosti vinom začaranim;
Tkogod tega vina okusio,
Odvrgnuo stid i umierenje,
I opazu, i strah, i bojazni,
Bezobraznost zviersku pribavio,
Upùtjeni nesram pakljenika.
Kad je mrkla noćca popanula
Razsuše se po ulicah grada,
Pribaviše svoje poznanike
Prizrakom jih svojim obsienuli,
Opili jih zlobom i zločinom,
Okrenuli drzne u divljačtvo,
Slabe sramom i pogrdom žegu
Dokle gorji slabi postanuše,
Neg njihovi zavodnici biehu.
Obsiedoše na Riečini pute,
Te pievaju nestidne popievke,
Te se bave grdobštinom svakom,
Dok putnici dodju sa Grobnika.

Kad putnici sa Grobnika dodju,
Bie čas tame i vlast pakljenikah.
Suproć slugam Boga velikoga,
Suproć mužem svetinjom naroda,
Suproć ženam viernost i čistota,
Dieluje se svetogrdstvo svako
Kakvo nikad nije spominjati!
Dočim dielo neimeno traje
Začuše se glasi čudnovati
Po maglini i otajnom mraku;
Bie veselja nenaspomeniva,
Bie hištanja, neuredna smieha,
Uzklicanja i plieskanja rukah.
Reklo bi se da nečisti dusi,
Što no pliju svietom po uzduhu,
Tu se bieše jednom sakupili
Da se sramnim dielom uzraduju.
Kroz svu buku začulo se pienje
Kakvo samu pristajalo paklu.

Pietje duhovah po uzduhu.

Žeštje, žeštje! Do našega jeda
Ne dopire sramotna uvrieda!
Slab je zvižd i huk!
Rug i psovka brzo prem umire!
Takovim se nikad ne satire
Ovaj gordi puk!
To oružje jedino nam sada
Da nas može izbavit od jada'
Što nam priete svud!

Što bi kada ljudska prava steče?
Sve što želi da mu se obreče?
A gdie bi nam trud?

Žeštje, žeštje! Prezir i sramota
Ka' no plaštem neka jim obmota
Najbolje od njih!
Zgnjavite ga! ni ustao veće!
Kad polegnut nikad doli neće,
Ni u grobu tih!

Nek se svije u podlosti svojoj!
Nek propane u porugi kojoj
Predasmo ga mi!
Neka dvignut oči već ne smije
Ni na brata što kod njega pije
Za sve svoje dni!

Žeštje, žeštje! Deset cielih viekā'
Naša mrznja njegovu izčeka
Požudjenu smrt!
Deset viekah tremo jih svakako! —
Svešto nas je naučio pako
Nemože ga strt!

Himbu, podvod, laž, prievaru, silu,
Robstvo, prezir, krutnost prem nemilu,
On preživje sve!
Svešto zavist najgrdja izmisli,
Sve na njega davno smo natisli,
A on jošt ne mre!

Da l' i sada u zbunjenoj glavi
Namisljava o niekakvoj Slavi,
I zbori o njoj;
A mi smo joj razstrgnuli uda,
Razbacili usiečke joj svuda
Tja po zemlji svoj!

Žeštje, žeštje! Nek Izabranike,
Čast naroda njegova i dike,
Sad uhili sram.
Čim s' u njemu neuhvanje spali,
Podpori mu kad su popadali,
Ubit će se sam!

Neuhvanje u prirodne snage,
Što Nesloga i druge joj drage
Hrpe jim na stog,
S Navidnosti, koja svukud grieši,
Da nas ovog naroda ne rieši,
Neće ni sam Bog! —

XI

Do ponoći groznja i uvrieda,
Od ponoći priekor i sramota!
Kada se je magla razasula,
I pakljena sila izčeznula,
Zaplakao Izabranik puka

Povrh Rieke, povrh stanovnikah. —
Zaplakao! a svaka mu suza
Spasila je duše pokorene,
Otvrdnute za vieke proklela!

XII

Žive njeki pustinjak pobožni
Neznan svietu i ne poznav svieta,
Sav dan bdije u molitvah svetih,
U molitvah za grieh i griešnike.
Al ne žive na jednomu miestu;
Gdie zamrkne tu ti ne osvane,
Gdie osvane tu ti ne zamrkne,
Zavietom se Bogu obvezao,
Da bi uprav živio putnikom
Gdie putnikom sve stvorenje žive.
U toj noći Učku prelaziše.
Malo prije nego pukla zora
Velika ga svietlost obasjala,
Začu pienje rajnikah s nebesah,
Što zazivlju blagoslovljenike,
Koji no su Otcu omilili,
U razkoše viečnog uživanja.
Nakon malo do dvie slike vidje,
Do dvie slike u odiećam bielim
Sja jim obraz ka' no sunce žarko,

Na glavami cvietje neumrlo,
A u rukam grane od lovora,
Te uzlaze gorje nad oblacim.
Jedna slika drugu pogleduje,
U pogledu radost nerečena;
Iz oka se sama ljubav lieva,
Ljubav kojom raj si pretvaraju.
Kada biehu te blažene slike
Da se skriju u modrinu neba,
Skinu oko doli put Grobnika,
I put Rieke grada primorskoga.
Posmiehnu se nebeskim posmiehom,
Jedna drugoj miesto pokazala,
Pa izčezle u viečnoj svietlosti.
U to vrieme dobrom pustinjaku
Milostivo bieše objavljeno
Da to biehu Rako i Otkaja
Što su svoju vršili pokoru
U hridinam povrh Dugomiera
Dok Hrvatom puna čaša jada,
Puna čaša ne bie prepunjena,
Dok jim Grobnik u tu noć užastnu,
Po svetome starom proročanstvu,
Dok jim Grobnik Golgotom ne stanu.
Tad on začu drugo rajsko pietje
Ubjenikah niekad na Grobniku;
Svih za vieru padenih Hrvatah,
Za svoj narod, za čast i prosvietu.

Pietje Ubijenikah na Grobniku.

Slava Bogu! svršeno je!
  Gorke suze i uzdasi,
  Kim Hrvatska jade svoje
  Pried Gospòdom tužno glasi,
  Do Gospoda jur dolieću,
  Jur joj taže davnu smeću.

Koli lieta', koli vieka'
  Za narod nam žalost traje!
  Ni j' utieha, ni je lieka
  Da osladi njemu vaje!
  Jad i tuga svake strane
  Sa suncem mu jutrom grane!

A za suncem noć mu tuge
  Preponavlja žestočije;
  Posmieh, prezir i poruge
  U svom plaštu tek ùvije,
  Kim tudjinac svedj ga strielja,
  Kim tudjinac svedj ga cvielja.

Priekor mu je kriepost sama!
  Priekor mu je žrtvovanje!
  Duh piesničtva i pomama
  Što upali srdcem znanje!
  Priekor mu je hrabrost bila
  Koja no je sviet spasila!

Kô na križu Propetoga
  Mučitelji prožimaše:
  Ako s' uzda u svog Boga,
  Kada Božji sin se zvaše,
  Nek se spasi od pečali',
  A tad bi mu vierovali!

I narodu mojem isto!
  Sputiše mu noge, ruke,
  U dolini gdie je pristo
  Zadaju mu svake muke,
  Pribiju ga tu kod stiene,
  Neka čezne, neka vene,

Pa mu vele: Šta si stao?
  Il ti sunce ne prosinu?
  Jošte spavaš u čas zao!
  A srieća te davno minu! —
  Ah osveto živog Boga,
  Obrani mi puka moga!

Zbudi mi se sad je vrieme!
  Udesjeni čas je sada
  Da se stàre tudje sieme
  Što narodom mojim svlada!
  Nek mi stane puk o sami
  Bez tudjinca da ga mami!

Tmina prodje, dan se zbliži,
  Sunce ti je na vidielo;
  Sada ruke ne prikriži!

Sad na noge, sad na dielo!
K tvomu cielju sad poleti
Što ti cvati u pameti!

Tada robom, puče mili,
Nećeš gordih bit naroda',
Kada bukne po svoj sili
Krst, prosvieta i sloboda;
Narodna mi to zastava,
Namiera mi to je prava.

To nas svede na Jelenje,
Što Grobnikom tad postanu;
To nas budi na ćutjenje
Što narodim sada planu;
To nam zviezda što naprieda
Trieba nam je viek da gleda.

Dali Grobnik, Grobnik kleti!
Ne bi samo za Tatara';
Evropa nam mač posveti,
Sve krieposti druge shara;
Glupost stanu sama dika
Zarobljenim za vojnika.

Vojnik silni, al bez glave!
Tudje teslo, tudja ruka.
Razbojnikom mienja slave
Kad s' oddalji bojna buka;
A plata mu kruh ubogi,
Glas sramotni, prezir mnogi.

Već to neće! Ćutnja davna
U Hrvatskoj jur se zbúdi
A nauka nepribavna,
Što prodani hvale ljudi,
Onem baca tko to daje —
Sin podlosti i izdaje!

Posvetjenje sada novo
Nove misli preporadja;
Ni j' orudje tudjinovo
Što s' u rukah sad nahadja!
Ne crpe se iz tih groba'
Tašte želje podlog roba.

Dan ti svanu! Oči dvigni,
Diete novog blagoslova!
Gle'! daleki cielj dostigni,
Što za tebe Bog osnova,
Kad ti poda tu zastavu,
Kad ti poda majku Slavu!

A to polje, gdie jopeta
Staro sieme niče nikom,
Spomena ti budi sveta!
Jelenpolje bi' Grobnikom —
Grobnik minu! Kobi bolje
Slobode ti bilo polje!



PRIMIETBE.

Al kod Šaja studene vodice . . . . *St. 13*

Per duorum dierum iter prostrata corpora et cruenta terra videbatur.... Nusquam major spectata clades, nec strages insignior. Cumulatissimas improbitatis et pertinaciæ suæ pænas Ungaria luit. — Bonfin. Rer. Ung. D. II Lib. VIII.

Poplaše se ka' no divokoze . . . . *St. 13*

Cor et animum non habebant. *Rogerius Mis. C.*

Biezi kralju glavom bez obzira . . . . . *St. 13*

Bela cum paucis elapsus, in sylvas Poloniam versus fugam intenderat. Quin et fines Austriæ studebat attingere, ut reginam quam ibi dimiserat, alloqueretur. Dum ibi aliquantulum curandi corporis gratia substitisset, somnumque exutis armis captaret, ecce Dux Austriæ, qui se ad officium venisse simularat, occurrit. Rex e somno statim excitatus, viso Duce, quem jam sibi reconciliarat, admodum recreatur. At ille dissimulata amicitia sceleréque ad trajiciendum Danubium regem hortatur, ut proprius ad tutiora loca confugeret, offerebat sua oppida, in quibus securum semper fore pollicebatur. Rex innocentiæ suæ conscius, quæcumque ille obtulerat, quando tempus ac res ita postulabat, lubenter accepit. Ad proxima quædam castella pervenere, ubi diebus aliquot peramice utrimque versatum. Deinde Dux ut conceptum animo facinus perpetraret, hinc sumit initium: a Bela quandam pecuniam repetit, quam sibi ab eo injuste olim extortam querebatur. Rex, intellecta

facinorosi hospitis audacia, ut majora incommoda declinaret quamcumque in numerato ære habebat, exsolvit, cæteram datis vasis aureis argenteisque rependit. Et ut illius libidini cumulatius ipse satisfaceret, tres regni (ut aiunt) comitatus Austriæ finitimos adiecit; vasa gemmata, multo pluris æstimata, pro bis mille pondo argenti, ab ipso recepta sunt. *Bonf. u. s.*

Et quia ad hanc restitutionem non suffecerunt omnes pecuniæ, et monilia regis, debuit etiam duci magnam portionem terræ Hungariæ, Austriæ vicinam invadiare. *Pernold. coævus.*

Frideriko . . . . vojvoda Avstrijski . . . St. 14

Od kuće *Babemberg* najposliedni otražak.

Al ga neka njegova ga čeka . . . . St. 14

Bela rex Ungariæ videns devictum regem Bohemiæ fœderatum, cum grandi exercitu venit ad fluvium Lytam, habens pro Ducibus aliquos Equites Rhodios et unum Frangipanum, in agmine Cumanos plurimos, more Tartarorum telis pugnantes. Occurrit Fridericus Dux lætus et alacer cum electa militia, et facta acerrima pugna hostes repulsi sunt. Dux vero gloriosam victoriam plenius consummare volens incauto fervore ante suos omnes persecutus est fugitivos. E quibus Cumanus unus telum post tergum mittens eodem equum Ducis in capite percussit, ut statim caderet. Dux prostratus, et vix duos comites habens, a revertentibus aliquibus cataphractis hostibus obrutus, a Frangipano per oculum ense perfossus est, suique comites pariter occisi antequam alii Australes advenissent. Tum nova quidem pugna erat, et victoria in eodem loco, sed heu! Dux jam obierat, magnopere luctu cadaver ejus reportare oportuit.... Longo tempore alii alia de interitu ducis opinabantur, donec unus captivorum hostium veritatem fassus est. Pernoldus ad 1246.

Al ovako to isto pripovieda Bonf. Rer. Ung. D. II L. VIII.

Bela non injuriarum immemor insignium, quas a Frederico perfido Austriæ Duce, præter æquum et fas acceperat, suum exercitum et auxiliares copias e Dalmatiæ ductas, adversus eum duxit ut a Deorum et hominum contemptore cumulate, ut par erat, pænas exigeret. Obsedit igitur ita vehementer Australem Neapolim, ut ad succurrendum hostem adigeret. Pro mœnibus urbis prælium initum, in quo cum tanta, quicumque superfuerant, Ungari ferocia dimicarunt ut Alamannos gravissima clade profligariut. Fredericus, ne impunitate scelerum elaberetur, cum Ungaro singulari certamine pugnans, transfosso ore, prostratus occubuit.

Car niemački, da ga Bog ubio . . . . . . St. 15

Injecta non paucis suspicio est, Tartaros a Friderico in Christianos ex Asia accitos fuisse, sed eum nec de causa, nec de modo quidquam constet, prorsus difficulter adducor ut credam. *Bonf. u. s.*

Fuerunt qui dicerent, quod machinando imperiali astutia illuc perveneriut (Tartari). *Math. Parisiensis.*

Spasit će ga mladi Dalmatinci . . . . . . St. 17

Rex omnibus suis fortunis privatus, cum ad Hungariæ limites a Friderico deduceretur Reginam cum Stephano, ut nonnulli putant bimulo, Optimates plerosque ac infinitam pœne Hungarorum multitudinem quæ Tartarorum manus effugerat, offendit. Horum caterva stipatus Zagrabiam primum, tum in Dalmatiam defertur.....Ut Spalatum continente cursu rex attigerat, obvium clerum cum primoribus civibus habuit, qui regis calamitatem miserati, summa omnes benevolentiæ et humanitatis significatione accepere. Neque hic tamen satis tutum se fore ratus, Tragurium mox concessit. Th Arch. Hist. Sal. XXXIX.

Pod tatarskim strielam otrovnimi . . . . *St.* 19

Hostes sagittis veneno illitis uterentur.

Branec Zagreb kraljevskoga grada . . . . *St.* 19

Tum Bela rex de Austria reversus, venit cum omni familia sua et demoratus est in partibus Zagabriæ.

Thom. Ar.

A kad im je gladak dodijao . . . . . . *St.* 24

Što suvriemenik Ivo Clericus Narbonensis o' njim pripovieda, bielodano dokažuju strah i mrznju suproć takvome neprijatelju.... "Ascendentes ad Dominum Christianorum planctus miserabiles audiebantur, qui subito in circumjacentes provincias præoccupati, sine delectu conditionis, fortunæ, sexus, et ætatis òmnes indifferenter diversis suppliciis interibant. Quorum cadaveribus principes cum suis cynocephalis, aliisque lotophagis, quasi pane vescentes, nihil præter ossa vulturibus relinquebant. Sed quod mirum est, famelici et edaces vultures, quæ forte supererant, reliquiis vesci minime dignabantur. Mulieres autem vetulas et deformes anthropophagis qui vulgo reputantur, in escam, quasi pro diario dabant, nec formosis vescebantur, sed eas clamantes et ejulantes in multitudine coituum suffocabant. Virgines quoque usqne ad exanimationem opprimebant, et tandem abscissis earum papillis, quas Magistratibus pro deliciis reservabant, ipsis virgineis corporibus lautius epulabantur.„ — ex Pernoldo Chron. ad 1242.

U sedmero vojsku razdielio . . . . . . *St.* 26

Bathum — cui Bachetor erat militiæ profectus. Item Cadon, Coacton, Pheycon, Peta, Hermes, Chebus, et Ochadar, qui maiores inter Tartaros reges censebantur.

A ja bi mu krunu poklonio . . . . . *St.* 42

Bela obećavao je Frideriku Caru: Regnum Hungariæ eius se *clientelæ dedituram*, si immanissimum hostem ditionibus suis exigeret. — *Petrus de Vineis* Ep. L. I C. XXX, et Richardus de S. Germano Chr od 1244.

Rex Ungariæ regnum nostræ ditioni subiecit dummodo defensionis nostræ clipeo protegatur. Frid. II u pismu kralju Inglezkomu. *Pray.* — To isto tvrdi i Bela u pismu P. Inocencu IV: eciam propter hoc nos submitere decreveramus, si.... nobis competens auxilium impenderet et juvamen (Curia imperialis). *Theiner.*

A zloglasi mene i kraljestvo . . . . St. 42

Rex (Ungarorum) deses et nimis securus. *Frid. II.*

Od bolesti gorke srdobolje . . . . St. 42

To se dogodi u Mesini god. 1251 na 13 prosinca.

Al u Bele srdce je pomekše . . . . St. 48

Erat enim rex Bela pacificus et in præliis minime fortunatus. *Rogerius.*

Spustila se jedna četa mala . . . . St. 51

Proinde ad universorum tam præsentium, quam futurorum notitiam harum serie volumus pervenire: quod cum humani generis sordidis sceleribus prævalentibus, multitudo inæstimabilis, rabidæ gentis Tartaricæ, ex affluenti indignatione trium machinarum Domini Plasmatoris nostri, per climata totius Regni nostri perfusa, severrime ulciscendo fuisset, et nos una cum fidis Primatibus et egregiis Nobilibus nostris extra Monarchiam nostram, usque ad littora pontus acrissime persequendo, in quandam maximam Insulam Veglæ contiquam repellendo, de qua etiam vi extrahere satagendo, per varia naufragia et derivativa ingenia beluina, in nos et exercitum nostrum irruere, et caput nostrum Regium truncare, aut nos in miserabile jugum paganissimum traducere conassent, ubi in quodam turbinoso invasionis afflictu, nobis hinc inde trepide dilatantibus, imminente eventu, perpetuo Divino anathemati dato, circumquoque multitudine pugnatorum gentium ipsorum Tartarorum obsessi, universis tam novis insultibus, asperrimis jaculis, crudelium verberum ictibus, afficiendis gladiis

feriunt turmas nostras, sagittas lanceasque suas inebriant sangvine occisorum, undique ut muro obstructi, aut pisces in gustro compræhensi, incommodissimis verberibus strictissime afflicti, ut nec antea procedere, nec fugæ locum habere poteramus, ubi inter nostros et ipsos Tartaros, servato intervallo, nostrorum funera, plusquam ultimum capitis nostri exterminium, more Rachelis, jugulo, alta ad Dominum intensius suspiria fundebamus, Kyrie–eleison! et protector noster aspice Deus, gementes exclamabamus, vitam nostram Regiam et nostrorum, summo desiderio, a mortis impetu arccius evitare cogebamur; jam elesi et præceps præcipiti, terribilem necem in momento expectabamus. Pater tandem ineffabilium misericordiarum et Dominus pie consolationis, in quo spes est omnium fidelium, oppitulando suæ dexteræ virtutem porrigere dignatus est; et excelsi angulo suo jube dicente, et quasi de nube olimpi a Paraclyto missi, tres indoli viriles juvenes, Kres videlicet, Kupissa, nec non Rak vocati, de Syrmio oriundi, ut fortes atlethæ, cum triginta octo fortissimis pugnatorum fratribus et consangvineis suis, fulcitis optimo militari apparatu, a nobis non postulati, nec stipendiarii salario appreciati, sed tanquam fidelissimi Christicolæ, in nostram Regiam fiduciam, illico Regio nostro lateri adhærentes, ad gratissimum votum nostrum Regium, contra asperima agmina et pugna dictorum Tartarorum militari brachio viriliter se contulerunt pugnaturos, caput nostrum Regium, priusquam sua propria, fideliter eliberantes: hinc inde per acies, et propagulas, cum eorum caterva ipsos Tartaros in ore ipsorum feritantes, ubi acies fortiorum pugnaturum persenserunt, illac se ferventius contulerunt pugnataros. Banderium nostrum Regium, in gyro fidelium nostrorum aulicorum trepide tenentium ad honorem et perpetuum incrementum nostrum Regium, et totius Regni nostri feliciter reservantes. *Jura s. 74.*

Crnoboga koljeno presveto . . . . St. 61

Cecarcarus.... Ratus — quod non esset in toto orbe gens, aut regnum, quod ejus potentiæ resistere posset, proposuit ex cunctis nationibus, trophœum gloriæ reportare. Voluit ergo potentatus sui magnitudinem toti ostentare mundo, **dæmonum fretus auspiciis, quibus vacare solebat.** Itaque vocatis duobus filiis suis Bahat et Kaydano tradidit eis robur exercitus sui etc. *Thom Archidiac.*

Fertur barbarus Hungarorum virtutem metuens prius, porro quam arma in Hungariam inferret, dæmonum oracula consuluisse, quæsiisseque, num e sententia, si infestis armis regnum invaderet, res casuræ essent. Responsum, ut Nangius perhibet (in actis S. Ludovici), in hæc verba tulit: Ite securi, quia spiritus discordiæ, et incredulitatis vos præcedent, quia turbati Hungari vobis non prævalebunt. *Pray.*

Što put Breskve, što put Krke hladne . . St. 70

In ipsos Tartaros asperrime ut imbres pluviarum irruendo, et eosdem translatius, ut flumen exordio voraginis, trans litus et ultra, usque fluvium Kerka, et ad Brezcza transpartius sunt transfugati, et nos exinde ad salubriorem processimus remedium, vota nostra altissimo in æternum aspirando. *Jura s. 75.*

A pried četom dvadest pet nosilah . . . . St. 72

Ipsi Kres, Kupissa et Rak, in hujusmodi ipsorum agilibus certaminibus et præliis, non parva ad capita et humeros eorum retulerunt, et viginti quinque fratres et proximos eorum vita miserunt exutos. *Jura s. 76.*



0$ 0,67 NO: 534.


UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY
A 000 036 841 5